

Pět dnů, které otráslly Evropou

(Poučení z kampaně po události v Teplicích.)

Dne 17. října navečer začala celá řada německých vysílacích stanic naprosto shodně odříkávat, kterak v Teplicích byli voleni zástupci sudetských Němců strašlivě ztýráni zuřivými českými četníky. Za dva, za tři dny, když nacistická kampaň proti republice dosáhla vrcholu, nenacházeli pražští dopisovatelé zahraničních novin dost obdivuplných slov, jimiž by vyličili neuvěřitelný, nepochopitelný a skoro nepřirozený klid československé veřejnosti uprostřed bubnové palby z míst, kudy probíhá osa Berlín—Řím. Tato palba byla věru mohutná.

„Lze říci,“ napsal na příklad kodaňský list „Nationaltidende“, „že od roku 1918 nebyla v německé veřejnosti pronesena tak prudká slova na adresu jiné země, vyjma ovšem sovětského Ruska. Kdybychom měli souditi podle německých večerníků, musili bychom předpokládat, že dojde zítra nebo pozítří k násilným srážkám vojenské moci obou států.“

„Tento poslední německý výbuch proti Československu,“ napsal dopisovatel „Manchester Guardianu“ z Berlína, „byl prudší než kdykoli jindy a to i vzhledem k hrozbám, jaké neblahé důsledky nastanou Československu, nevyhoví-li sudetoněmeckým požadavkům.“

Klid, se kterým přijímala československá veřejnost prudké německé útoky, sluší především připsat k dobru těm prozíravým mužům, kteří řídí zahraniční politiku republiky. Vyznají se v historii, mají psychologické zkušenosti a mají stále ještě dostatek vlivu na tisk, aby zamezili šíření strachu a malomyslnosti v obyvatelstvu.

Druhý činitel je dlouholetá zkušenost, nasměřovaná z nacistických útoků. Nedávno uveřejnil pařížský německý týdeník „Das Neue Tage-Buch“ chronologický přehled výpadů, kterými říšský ministr Goebbels častoval Československo slovem, písmem i obrazem — jenom od r. 1936. Je to imponující, dlouhá řada, ale akce utrpěla ve své účinnosti právě tou délkou. Začíná v lednu 1936 varováním cestujících, aby se Československu raději vyhnuli. Pak následují útoky pro zákon na obranu státu, který je prý jen k tomu, aby hmotně zničil německé obyvatelstvo na pohraničí a vydal je libovůli výlučně české, státní policie.

Ale teprve po loňském sjezdu strany v Norimberku nabyt boj proti Československu ráz soustavného a převážně zahraničně politického zápasu. Goebbels tehdy označil ve své protibolševické řeči Československou republiku za leteckou základnu Ruska. Celé měsíce šířila se po světě pohádka o ruských letcích, inženýrech, důstojnících a zástupcích generálního štábu v Československu a umkla teprve začátkem tohoto roku. Pak následovaly zprávy o tom, že se v Československu tvoří komunisticko-socialisticko-klerikální lidová fronta, že se do „rudého Španělska“ posílají celé čety vojáků a zásilky válečného materiálu a že existují tajné nástupní plány sovětů přes Československo.

Pokud jde o vnitřní politiku, soustředila se pozornost německé propagandy přirozeně na německou

menšinu. Vynořovaly se obrazy a zprávy o německém obyvatelstvu a německých podnikatelích, kteří jsou úmyslně odsouzeni k vyhladovění, kolik je německých politických vězňů a o tom, jak naše úřady hýčkájí německé emigranty. Co to bylo letos v červnu za křik pro případ Bruna Weigela, který prý byl sadisticky ztýrán „podle metod čuky“ pro podezření ze špionáže! A hned nato pro domnělé pronásledování dvou německých balonů, které se zúčastnily leteckých závodů o Gordon-Bennettův pohár. V červenci zas pro československé memorandum, podané r. 1919 na mírové konferenci a pro plakáty v pražských elektrikách: „Střežme svého území“, v srpnu pro zakázanou propagační cestu 6000 sudetoněmeckých dětí, v říjnu pro výstavu karikatur v Mánesu a nakonec pro Teplice-Šanov. Československá veřejnost už tak přivykla podobným výpadům, že se chová skoro bezstarostně.

Henlein, Krebs a ostatní: pouhé nástroje.

Jedna věc se však v Československu dobře nehodnotí: poměr sudetoněmecké strany a jejich vůdců k německé zahraniční politice. I při aféře v Teplicích-Šanově objevil se v československém tisku názor, že mohutná mašinerie německé propagandy proti Československu zahájila akci na pokyn sudetoněmeckého poslance Franka. Tento názor zaměňuje příčinu s následkem a je od základu nesprávný. Henlein je přeceňován. Celý způsob a veškerý diplomatický a psychologický postup četných útoků proti Československu dokazují, že Henlein a jeho lidé jsou daleko od možnosti disponovat mocenskými prostředky nacionálně-socialistické říše. Naopak: jsou pouhým nástrojem, figurkami na šachovnici, vůbec ne tolik důležitými. Odvažujeme se dokonce tvrditi, že by na rozhodujících místech v Berlíně klidně nechali padnout celou Henleinovu společnost, kdyby bylo historicky a politicky možno utvořit konstelaci, ve které by se Německo vzdalo — byť jen dočasně — své expanse na jihovýchod. Henlein má totiž význam jen pro jeden úsek německé zahraniční politiky, jen pro jednu skupinu akcí, zatím co poměr říše k Československu, vlastně k území, jehož nejsevernější hranici Československo tvoří, vyplývá ze zeměpisné polohy, z geologické skladby a z průmyslového vývoje 19. století. Nejen dějiny našeho století, nýbrž právě události našich dnů a teplická aféra — jako poslední článek řetězu — potvrzují známé názory plukovníka generálního štábu E. Moravce o strategickém významu Československa. Nacionálně-socialistické Německo, oblečené do rasového a nacionálního roucha, nemůže se jinak chovat vůči Československu, než se právě chová.

Jádro otázky.

Lidé, kteří dnes píší v Německu zprávy, úvodníky a politické glosy, vědí se svého německého stanoviska docela přesně, že nejde o německé školy v severních Čechách, jestliže se dnes stále častěji ozývá Goebbelsův pokyn: vzhůru na Československo! Zed' Sudet a

Karpat, která uzavírá cestu k maďarské obilnici, k rumunským petrolejovým polím a ložiskům rudy, k pobřeží Černého moře a tím k jižním částem Ruska a Malé Asie, musí být prorazena za každou cenu: toť jádro otázky! Německá propaganda při tom musí postupovat opatrně a je opravdu dosti opatrná, nepřihlížíme-li k několika výjimkám, které se mohou přihodit člověku diplomaticky ještě nedosti školenému, jako je Goebbels.

Především má v úmyslu dosáhnout, aby Československo bylo izolováno. Nezřekne-li se samo vojenských spojenců Francie a Ruska, nebude-li dobrovolně následovat svůdného příkladu Belgie —

„Jaký je rozdíl mezi moudrou Belgií a krátkozrakým Československem, které svou německou národní skupinu spojenectvím s ruským bolševickým státem nutí do svazku, proti němuž se její nejvnitřnější cit musí vzepít“ (napsala „Berliner Börsen-Zeitung“ dne 23. října).

pak má být kompromitováno v očích velmocí a především Anglie jako země surových čekistických mravů a utiskovatel nacionálních menšin. Československo nemá získat sympatie u anglosaských národů, až dojde k rozhodnému útoku, mají je nechat na holičkách dokonce i vlastní spojenci (provolání německé diplomatické korespondence k Francii ze dne 20. října) a má být konečně vyhlodáno zevnitř činností jedné části německé menšiny.

Germania, ochránkyně utiskovaných.

K bilanci teplického případu patří zjištění, že se Německu tentokrát podařilo převést záležitost Henleinovy strany na pole obecné ochrany menšin. Několik dnů po teplické aféře uzavřelo Německo zase jednu dohodu s Polskem o menšinách, a ať nikoho nepřekvapí, bude-li toto téma v příštích měsících s poukazem na Československo na denním pořádku. Už čtvrtý den po teplických událostech oznámily hitlerovské „Wiener Neueste Nachrichten“, že příkré stanovisko Berlína k událostem v Teplicích je předzvěstí chystané, větší německé akce. Informace vídeňského listu zněla, že nyní by byla příležitost, aby se projevila těsná politická spolupráce mezi Berlínem a Římem. Není proto vyloučen společný zákrok německo-italský ve věci národních menšin v Československu. Pokud tento stát nebude změněn v stát národnostní, v němž by sudetoněmecká, maďarská, slovenská a podkarpatoruská menšina dostala přislíbené právo autonomie, nebude prý v Evropě zajištěn mír.

Z diplomatické akce ovšem sešlo, ale musíme mít na zřeteli, že vídeňský nacionálně-socialistický list má dobré vztahy k Berlínu a že snad předčasně prozradil něco, co leží v linii společné taktiky protikomunistických evropských velmocí. Zde dospíváme k otázce autonomie Němců v republice, k otázce, kterou Henlein ve svém částečně zkonfiskovaném dopise presidentu republiky vyslovil jako požadavek.

Byl to však jeho vlastní požadavek? Bohužel, ani tuto slávu nemůžeme přenechat vůdci sudetoněmecké strany, neboť z berlínského tisku naprosto jasně vysvítá, že to byl požadavek německé zahraniční politiky — na základě úvahy, že je třeba zeslabit protivníka organizačně uvnitř jeho vlastních hranic. Dne 21. října napsal list „Deutsche Allgemeine Zeitung“:

„Pokud jde o cíl, který sledujeme, není třeba hledat žádné tajné plány. Žádáme s Konrádem Henleinem autonomii pro sudetské Němce. To je přece jasné.“

Proč žádnou autonomii sudetským Němcům.

Je zajímavé, že německý požadavek autonomie pro sudetské Němce nenalezl nikde příznivý ohlas kromě Italie, kde se ovšem otázka Němců v jižních Tyrolích nepřetržásá. Jak o tom smýšlí svět, poznáme nejlépe z několika citátů:

„Het Algemeen Handelsblad“ v Amsterdamu 22. října: „Třetí říše vede nynější ofensivu všemi starými děly, které má k dispozici, ale prudkým tempem. Bylo také uvedeno v činnost zcela nové dělo. Berlín dává Praze za příklad Belgie, která se odpoutala od rusko-francouzské smlouvy a získala tak neodvislost. Nyní je otázka, co Berlín vůči Československu má v úmyslu. Chystá se Německo stále ještě k velkému úderu? Majíce na zřeteli případ Rakouska, nemůžeme se ubránit dojmům, že stále více vystupňovaná ofensiva proti Československu sleduje zcela určitý cíl. Berlín ví velmi dobře, že se Praha nevzdá vojenského spojenectví s Francií a s Moskvou jenom proto, že si to Berlín přeje a proto, aby Německu uvolnila ruce v Evropě. Právě tak ví, že nemůže být ani řeči o tom, že by sudetští Němci dostali autonomii a to již proto, že by tím vznikl precedenční případ pro ostatní menšiny, které Československo obývají, protože tím by byl stát rozložen. Přesto Berlín vykonává v tomto směru na Československo nátlak a udržuje tak konflikt v chronickém stavu. Má se stát akutním, až nastane čas, který bude Berlín považovat za vhodný.“

„National Tidende“ v Kodani píše 19. října:

„Události z posledních dnů, které Německo považuje za nesporné, podepřely německý požadavek, aby Československo bylo v zájmu evropského míru zreorganizováno jako stát národnostní s plnou kulturní autonomií pro různé národní skupiny. Uskutečnění této myšlenky změnilo by ovšem rozhodujícím způsobem status quo ve střední Evropě.“

Pražský dopisovatel katolického pařížského listu „La Croix“ vykládá 22. října svým čtenářům, proč Československo nemůže dát sudetským Němcům autonomii:

„Celé severní území, které má velkou strategickou cenu, padlo by do rukou Německa. A demokratické Československo nemůže dovolit totalitnímu hnutí, přijímajícímu rozkazy z ciziny, aby rozhodovalo o osudu československých Němců. Nesmí se totiž zapomínat, že Henleinova strana představuje jen 64 procenta sudetských Němců. Autonomie měla by především za následek, že by byli glajchšaltováni všichni Němci, kteří setrvávají v odporu proti Henleinovi. A to nemůže demokratická země připustit. Německo žádá na Československu, aby spáchalo sebevraždu, nebo aby se alespoň zmrzačilo. Československo by raději čestně podlehl. To však nepadá v úvahu. Pakt s Ruskem dodává důvěru a spojenectví s Francií důvod k optimismu.“

„Kurjer Poznański“ v úvodníku z 24. října poznamenává:

„Německo-československé napětí nabývá širšího významu, uvědomíme-li si zahraničně-politické cíle Třetí říše, které jsou vyloženy v Hitlerově knize „Mein Kampf“. V jednom tiskovém procesu se zjistilo, že Henleinova strana je závislá na říšské národně-socialistické straně. Nevidí tedy mezinárodní veřejné mínění bezdůvodně v Henleinově požadavku autonomie vůli Berlína, která si přeje, aby se usnadnily separatistické snahy německé menšiny v Československu a aby byla porušena celistvost Československa. „Deutsche diplomatische Korrespondenz“ podporovala Henleinův požadavek celou svou úřední autoritou, nedbajíc toho, že jde o věc povahy vnitropolitické. Berlín nejen zjevně vyhrožuje, ale také si osobuje právo rozhodovat, kdo je a kdo není pro evropský mír konstruktivní živel. Zdánlivý útlak německé menšiny má Berlín dát záminku k akci proti státu, vyhlédnutému za obět. To může být každý s Německem sousedící stát, který má německou menšinu.“

Právo vměšovat se.

Autonomistický útok i jeho hlavní požadavek (proklamování Československa za národnostní stát) prozatím ztroskotal, ale bylo by chybou se domnívat, že

se německé zahraniční politice nepodařilo docílit určitého úspěchu. Stalo se tak v souvislosti s protestem, který přednesl náš vyslanec Mastný 20. října ve Wilhelmstrasse. Úřední německá zpráva zněla takto:

„Československý vyslanec Mastný vyhledal 20. října říšského ministra zahraničních věcí Neuratha, aby se ohradil proti tónu německého tisku při diskusi o teplických událostech. Neurath ve své odpovědi poukázal, že takový protest není na místě a to se zřetel na charakter policejních přehmatů, poněvadž rozčlenění německé veřejnosti je přirozeným a samozřejmým důsledkem těžkých excesů státních orgánů proti sudetským Němcům. Chce-li se Československo vyhnout takové reakci v německém tisku, jaká se v posledních dnech projevila, je třeba z československé strany pečovat o to, aby nebylo žádného důvodu k takovým projevům.“

Dosud jsme neslyšeli, že by Československo oficiálně a formálně odmítlo názor německého ministra zahraničí, který znamená zřejmé vměšování se do vnitřních záležitostí československých. A ze zkušenosti víme, jaký význam má taková scéna a jaký je význam takových prohlášení, nejsou-li odmítnuty. Znamenají dobytou pozici: v tomto případě tiché přiznání práva Německu poučovat naši vládu, jak se máme chovat vůči vlastním občanům. Případ vzbudil v zahraničí zaslouženou pozornost. Časopis „Le Petit Parisien“ zabýval se jím 22. října:

„V takovém případě hledí vláda mírnit výstřelky novin. Vyžaduje to mezinárodní zdvořilost. Ale představiteli Československa nedostalo se od Neuratha ani zdvořilého přijetí, na které má právo každý diplomat, i když přichází protestovat. Zahraniční ministr říše nejen odmítl československý zákrok, který označil za nemístný, ale zosílil toto impertinentní gesto ještě tím, že prostřednictvím zpravodajské kanceláře (Deutsches Nachrichtenbüro) dal uveřejnit komuniké, které uděluje Československu lekci. Tyto věci vyvolávají dojem, že německá vláda se nyní snaží vyvolat incidenty přímo s pražskou vládou a nespokojuje se již tím, že mezi sudetskými Němci udržuje agitaci se zřejmým cílem oddělit je od Československa. Je třeba, aby v Berlíně věděli, že tento německý postup nezůstává bez povšimnutí v Paříži, v Moskvě, ani v Londýně. A Československo má mocné přátele. Jeho existence a celistvost je ostatně nevyhnutelnou složkou evropské rovnováhy. Jestliže v Berlíně na to zapominají — pro demokratické mocnosti evropské je to neochvějná zásada.“

Že se všechen francouzský tisk postavil tentokrát za Československo, je potěšitelné a jest to výsledek upřímné zahraniční politiky, kterou Čsl. republika neustále provádí. Anglický tisk se zachoval mnohem zdržlivěji, jak už je v jeho tradici. Dával se zevrubně informovat, a v nejváženějších listech nacházíme mnoho narážek — dokonce od našeho přítele Setona Watsona — že stížnosti menšin nejsou zcela neoprávněné. Angličtí kritikové přiklánějí se k sudetoněmeckému pojetí, podle něhož prezident republiky a vláda mají sice nejlepší úmysly, ale místní úřady, zaslepené nenávisť k Němcům, maří jakékoli sblížení.

Proč útok ztroskotál?

Je zajímavé dodatečně zjistit, že kampaň ztroskotala, ačkoli se Berlín namáhal přímo i všelijakými oklikami. Dá se to vysvětlit přímou diplomatickou intervencí velmocí nebo pouze několika směrodatnými novinářskými články? Veřejnost se to dozví až později. Tolik je však jisto, že se celá bouřka rozplynula právě tak náhle, jako vznikla. Netrvala déle než pět dnů, počítaje v to i šarvátky na ústupu v berlínských novinách. Proč? Jestliže to nebyly přímé intervence v Berlíně, pak to bylo rychlé zpravodajství německého ministerstva propagandy, které mohlo jen hlásiti, že s výjimkou italského tisku nenalezl německý

útok nikde ozvěny. Ba ani ne v Maďarsku a už dokonce ne v Rakousku, jak 23. října „Völkischer Beobachter“ mrzutě konstatoval. Ukázalo se, že je struna přepjata a berlínské ministerstvo propagandy útok odtroubilo. Zbylo nám však mnoho poznatků a musíme se na nich učit pro budoucnost, neboť je velmi pravděpodobné, že se výpady budou opakovat. E. V. E.

p o z n á m k y

Nový rozpočet a nové daně

Konečně dostala veřejnost úřední čísla a informace, z kterých si může učiniti představu nejen o současném stavu, ale i o pravděpodobném vývoji našeho státního hospodářství. Veřejné mínění bylo a je krajně nespokojeno s formálním projednáním rozpočtu na rok 1938 i daňových úhrad. Ani jediný hlas neschvaloval tajnou finanční diplomacii. Tajnostkářství poskytlo našeptavačské propagandě látku k výrobě poplašných zpráv, které den ode dne rostly a vyvolávaly úplnou psychosu defaitismu nejen u nás, ale i v cizině o nás. Přesto, že kursy nejlepších průmyslových cenných papírů se snížily na polovici, nikdo je nechtěl koupit ani s další slevou. Šlo o akcie našich nejslavnějších a nejpýšnějších společností. Je pravda, že poklesly kursy i na jiných trzích, ale nikde nevznikla panika jako v Praze, a nikde nedošlo k tak ponižujícím zjevům. Horší je, že si tohoto podivného vývoje všimli v cizině, kde nechápali jeho důvody, poněvadž západní veřejné mínění nezná běžného u nás vyřizování finančních zákonů. V londýnském parlamentě se mluví i o vojenských a zbrojních věcech s otevřeností, která se našim zdá nepochopitelná. Prímo groteskně působilo, když americký list vysvětloval slabou náladu newyorské, ne pražské, bursy nebezpečím války proti Československu, která by znamenala počátek nové světové války. Proto prý je celé naše hospodářství ve stadiu krachu, is breaking down. Toho se chytla nám nepřátelská propaganda a po světě se začaly ozývat varovné hlasy, o kterých mluvil guvernér dr. Engliš v Napajedlich: nepůjčujte Československu, buďte opatrní v obchodování s Československem, žádejte placení hotově a stahujte úvěry. Na štěstí máme ve světě ještě dosti rozumných přátel, kteří situaci pochopili, ale nezbyvá než si doznat, že jsme si tuto propagandu zavínili z veliké části sami. Musí se říci zdvořile „my“, ačkoliv je jasno, že to byli určití lidé, kteří tyto chyby spáchali. Nebyl zde zlý úmysl, u nás na štěstí nejsou politika a bursa spojitě nádobý, jako ve Spojených státech, šlo jen o nedostatek citlivosti k domácímu a cizímu veřejnému mínění. Škody způsobené jednotlivcům, ne právě hospodářsky nejsilnějším, se nedají napravití zrovna tak, jako se nedají vžiti zisky kapitálově silným, kterým byly vehnány do kapes, může se říci, dokonce proti jejich vůli.

Jistě se zase jednou budou dělat nové daně, a snad si pak odpovědní činitelé vzpomenou na rok 1937.

Řádný rozpočet na rok 1938 počítá s výdaji kolem 10 miliard Kč. Tato cifra je však nesprávná, a skreslování rozpočtu průměrně o 2¼ miliardy Kč se po léta zachovává s obdivuhodnou vytrvalostí. Nezbyvá nic jiného, než si nesprávný rozpočet opravit: výdaje preliminované na rok 1938 nečiní jen 10.117,423.500 Kč, nýbrž 12.850,527.640 Kč, a potřeba nebude jen 10.120,233.070 Kč, nýbrž 12.863,337.210 Kč. Má-li zůstat rozpočet v rovnováze, musí naše hospodářství vydati na státních daních, dávkách a poplatcích 13 miliard Kč. To je dnes těžký problém, ale neulehčí se o nic tím, že se o něm smí psát až dnes. Zdá se, že tak velký rozpočet překvapil nejen neinformovanou veřejnost, ale i kruhy, které by byly měly být informovány. Přes to není výnos příjmů kolem 13 miliard Kč nemožností, vždyť po konjunkturu z r. 1929 dosáhly státní příjmy skoro 15 miliard ročně.

Ministerstvo sociální péče preliminaruje asi stejně jako v minulých letech. Doufejme, že každoroční značné překročení výdajů na péči o nezaměstnané nebude tak neúsporné jako obvykle. Při pečlivé revisi rozdělení podpory v nezaměstnanosti po věcné i osobní stránce by se dalo dosáhnouti úspor. Nejde o ty, kterým podpory patří, ale o ty, kterým ne-

patří, a kdo si je dovedou šikovným obcházením administrativních úskalí nejrůznějších sociálních opatření a institucí opatřit a hromadit v různé formě tak, že jsou bez práce živi. Zkrácení jsou ti, kdo se ve spleti předpisů a nařízení, a zejména všelijakých „dě“ a „okének“, jaké má i ten nejlepší zákon, nevyznají. Požadavek vzájemné občanské kontroly podporovaných je nesporně proveditelný, ale oprávněný, umlкло by mnoho stížností. Ti, pro které znamená práce všechno, vědí nejlépe, co komu patří a kde se děje křivda.

Skutečností, že Ústřední sociální pojišťovna měla v létě 1937 pojištěno pro případ invalidity a stáří o 22% pojištěnců více než v roce 1935, že v létě 1937 bylo v nejnižší mzdové třídě 45% pojištěnců, proti 52% v roce 1935, nemožno zůstat bez vlivu na účty sociální péče. Neprojevili se tyto příznivé podmínky v účtech, pak to znamená, že je někde chyba.

Pense je kapitola, které se nevěnuje mnoho pozornosti, a je přes to z nejdůležitějších. V roce 1919 činily civilní pense 106 milionů Kč, vojenské 46 milionů Kč, dohromady 151 milionů Kč. Od roku 1919 každým rokem prudce stoupaly, takže v roce 1938 činí úhrnem v rozpočtu rádném a v rozpočtu státních podniků čistě dvě miliardy Kč. Přesně 2334 milionů Kč, od čehož je nutno odečíst příspěvky zaměstnanců per 392 milionů Kč. Za 19 let se pense zvýšily čtrnáctkrát.

Mimo tyto dvě miliardy Kč přispěl stát na pense učitelů národních škol zálohově 260 milionů Kč. Tyto uč. t. sk. pense činily v roce 1919 něco málo přes 26 milionů Kč, ale stouply do 1936 na částku skoro 450 milionů Kč, takže se zvýšily za 17 let o více než sedmkrát.

Nechybíme, když celkové vydání na národní obranu pro rok 1938 odhadneme na 5 miliard Kč. Ani v roce 1937 nezůstaneme daleko od této sumy, poněvadž skutečné vydání do konce r. 1936, které již známe přesně ze státních účtů, činilo 4822 milionů Kč, nescházelo mnoho do 5 miliard Kč. Pravá příčina těchto nesporně velikých vydání na naše zbrojení je špatný sousedský poměr k Německu. Po poslední řeči pana ministra zahraničních věcí můžeme to otevřeně přiznat i s ujštěním, že na tom nemáme viny. Nic po Německu nechceme a ničím je neohrožujeme. Prozatím není vyhlídka na zlepšení, poněvadž by nemělo smyslu opouštět americko-britsko-francouzsko-sovětskou lavici a sedat si mezi římsko-berlínské židle.

Nejdůležitější otázkou dneška je vliv státního hospodářství na pokračování konjunktury v roce 1938. Poněvadž průmysl za kritickou dobu 1930/35 podnikl nové investice, jsou naše průmyslová kapacita a rozsah výroby větší, než byly v roce 1929. Poněvadž export daleko nedosahuje výše z roku 1929, je význam domácího trhu nepoměrně větší. A největším odběratelem na domácím trhu je stát.

Stát vydá v roce 1938 celkem skoro 25 miliard Kč. Poměr osobních nákladů k věcným 44:56 jest příznivější, než kdy byl, obyčejně byl stav 50:50 pokládán za přijatelný, ale byly roky, kdy býval 66:34.

Kupní síla domácího obyvatelstva na státu závislého bude v roce 1938 skoro o 9% vyšší než byla v roce 1936. Kupní síla státu stoupá podstatně více, bude v roce 1938 o 40% vyšší než v roce 1936.

Je zřejmo, že i když v tom či v onom oboru dojde k přechodnému oslabení konjunktury, nezastaví se v roce 1938 roztočená kolečka.

Třebaže v první řadě musí být nasycen domácí trh, zůstane export stejně důležitou součástí našeho hospodářství. Stoupající mzdy a ceny samy o sobě nejsou ještě nebezpečím, jsou-li součástí světového zjevu. Ale každé stoupaní mezd a cen nad světový průměr znesnadňuje, někdy i znemožňuje soutěž s cizinou a v cizině, a tím i vývoz. Proto zřetel na export nutí k největší opatrnosti jak ve státních vydáních, tak ve státních příjmech.

B. Palkovský.

Technika naší demokracie

Budoucí historikové ústavních zřízení budou možná s dost velkými rozpaky jednou odpovídat na otázku, zdali důsledná demokracie znamená zároveň také největší rozkvět parlamentarismu. Shledají asi, že demokracie a parlamentarismus jsou dva pojmy, které se úplně nekryjí. Nechceme tvrdit, že se vylučují, jinými slovy: že je možná demokracie bez nějakého parlamentu. Ale z dosavadních zkušeností můžeme, zdá se nám, už dost bezpečně vyvodit úsudek, že v důsledné demo-

kracii může parlament někdy i ztratit na významu a přestat být skutečným těžištěm politického života, které se pak přesunuje do vlády. To všechno se může stát, aniž tím byl základní princip reprezentativní demokracie nějak porušen.

Nejslavnější doby parlamentarismu — kdy se na sněmovnu soustřeďoval politický zájem veřejnosti, kdy se tam srážely vedoucí ideje doby, kdy se kritisovaly a s velkými řečnickými efekty porážely vlády — máme nepochybně už za sebou. To byly totiž doby, kdy parlament ještě nebyl jediným a výhradním zdrojem politické moci ve státě, nýbrž kdy vedle něho byla ještě velká mocnost jiná, totiž koruna. Byly to zkrátka doby konstituční monarchie, kdy parlament byl zástupcem lidu pro korunu a její vládu, nikoli lidovým zastupitelským orgánem, který sám ze svého středu vládu tvoří.

Je snad jasno, co máme na mysli: jakmile se zavede naprostá demokratická jednokolejnost politické moci a správy, jakmile je parlament pokračováním lidu a vláda pokračováním parlamentu, mizí z veliké části příčiny napětí mezi vládou a parlamentem. Teoreticky vzato, je pak vláda a parlament, přesněji řečeno parlamentní většina, jedno a totéž, a jedna na druhou může přenášet svou ústavní moc, aniž tím nějak ruší demokratické zásady. Tímto způsobem je po stránce čistě principiální vždycky možno odůvodnit široká zmocnění, která moderní parlamenty svým vládám svěřují. Diváme-li se na věc pod tímto zorným úhlem, můžeme říci, že hlavním úkolem moderního parlamentu je vládu utvořit. Prakticky by snad bylo pobuřující, ale teoreticky zase nikoli nemyslitelné, kdyby parlament, když byl vládou utvořen, přenesl na ni svou zákonodárnou moc a na delší dobu se rozešel, třeba na tak dlouho, dokud by vláda byla schopna soudržnosti a práce.

Když se projednával a obnovoval zmocňovací zákon, byly u nás mnohé teoretické spory o to, zdali je to cesta v demokracii správná a zdali se tím neruší nějaká základní zásada. Pro teorii však všichni zapomínáme, že náš parlament mlčky a neformálně znovu a znovu vládě dává velmi široká zmocnění, totiž svou pasivností a nepodnětností. Bylo vtipně řečeno o senátu, že je pijákem na usnesení sněmovny. Bylo by možno často stejným právem říci, že sněmovna je pijákem na usnesení vlády. Sněmovna totiž většinou nedělá nic jiného než čeká, na čem se vláda usnese, a potom to jednoúse schválí, jinými slovy, dává vládnímu usnesení formální ústavní sankci. A znovu opakujeme, že po stránce čistě teoretické je sotva možno proti tomu co namítat. Hlavní věc je, aby parlament byl rádně zvolen lidem a aby ze svého středu rádně utvořil většinu a vládu. Co potom sám dělá, to už není věc teorie, nýbrž prostě věc praxe, jeho vůle k životu, k činnosti, k odpovědnosti anebo i jen věc poslancecké ctižádosti. Záleží jen na parlamentu, chce-li se stát pouhým stínem vlády anebo samostatným a mocným činitelem. Demokratická teorie mu otvírá obě cesty. Na něm jest, pro kterou z nich se rozhodne.

Za těchto okolností není nesporné nahlédnout, že problém parlamentu v demokracii je jen a jen problém osobnosti. Jestliže vláda do sebe vstřebá všechnu parlamentní iniciativu, jinými slovy, vezme-li do svého středu všechny politicky vedoucí osoby, bude parlament jen jejím stínem. Zůstane-li však několik takových osobností v parlamentě a nevstoupí do vlády a rozhodnou-li se tyto osobnosti v celém rozsahu využít svých ústavních práv, bude parlament instancí skoro všemocnou a naprosto rozhodující.

Ale i v tomto případě je možno, že by se rozhodující slovo parlamentu nijak okázale neprojevovalo. Vláda totiž, aby si uspořila čas a neriskovala, že by parlament zvrátil její plány a úmysly, může vedoucí parlamentní politiky přibrat hned k přípravnému projednávání svých osnov a dát si tak své projekty parlamentně schválit jaksi už n a p ř e d. Hlasování v parlamentě bude pak zdánlivě stejně formální a hladké, jako by bylo v parlamentě pasivním a nečinným. Ve skutečnosti však parlament skrze své vedoucí osobnosti vykoná už před hlasováním velký kus práce, jenže tu práci nebylo vidět, poněvadž se konala přímo s vládou a ve vládě, to jest neveřejně. A zas záleží na parlamentu, čemu dá přednost a co kdy považuje za účelnější: zdali práci na očích veřejného mínění anebo práci za dveřmi vládního kabinetu. Pro jeho prestiž by nepochybně byla výhodnější práce veřejná, konaná v parlamentě samém.

Náš parlament už vyzkoušel obě možnosti. Uvedme jen dva markantní příklady. Když se před pultřetím rokem jednalo o berní reformu, počkal parlament se svou iniciativou a přepracoval vládní projekt až ve sněmovně samé. Je ještě v paměti, že se mu za to dostalo ve veřejnosti pochvaly. Když se letos jednalo o rozpočtu, účastnili se však zástupci parlamentu přímo vládních příprav, takže veřejnost nemohla přímo kontro-

lovat, kolik a co na vládních projektech změnili. Protože se letos vládní příprava rozpočtu opozdila, ušetřil tak parlament vládě mnoho času a prokázal jí velkou službu. Z. S.

Nestálo by to za plagiát?

V Belgii vládla dosud koalice socialistů, katolíků a liberálů. Bezpochyby zase povládne. Není záměrem této poznámky vypočítávaní, po kolika stránkách jsou si podobny Belgie a Československo. Jisté také v tom, že v obou zemích čelí režimy koalici dohody nevybíravé agitaci protidemokratických skupin. Tam jako tady se lidé demokracie jako výlupek nehybnosti, neschopnosti, váhavosti a nevykonnosti. Belgická vláda se rozhodla pro odpověď nejpádnější: podala veřejnou bilanci své činnosti. Tam jako tady se koalice potýkala s pustošivými následky, jimiž zasáhla světová hospodářská krize do života středního, silně průmyslového a silně vývozního státu. Tam jako tady dosáhla docela slušných úspěchů.

Belgická vláda se dovedla pochubit obyvatelstvu svou prací. Oběma komorám předložila koncem léta obsáhlou zprávu o 150 stránkách, v níž zevrubně vypočítává a odůvodňuje, co vykonala za poslední tři léta, aby se stát a jeho občané dostali z hospodářství a sociální krize.

A tím končí bohužel naše „tam jako tady“. Také u nás se dokázaly v neokázalém úsilí věci hodné pozornosti. Také u nás by se měli o nich dovědět všichni občané — ale v úhrnu, ne v rozptýlenosti, tříšticí výslednou přesvědčivost. Ani by si nikdo z nás nestěžoval na nedostatek původnosti, kdyby naše vláda napodobila belgický vzor. Není to upozornění prvé. Jde-li o věc dobrou a žádoucí, vystavme se raději estetické výtece o obehnané písničky, kterou stokrát vyvrátí posilující víra, že častá kapka prohlodá i kámen. Snad je aspoň náš kámen na spodních stupních stupnice tvrdosti. *ld.*

Praktický návrh

Demokracie nechce usměrňovat tisk. Co však má dělat, když se tisk usměrňuje sám?

Máme na mysli Henleinův stranický tisk. Je usměrněn nejen v tom smyslu, že nahlíží na všechny evropské a československé otázky očima zahraniční moci, totiž Třetí říše. To je samozřejmé a tomu jsme již, bohužel, přivykli. Henleinův tisk je usměrněn i do té míry, že určité informace čtenářům prostě zatajuje.

Situace je neudržitelná. Jak je nebezpečná, projevilo se naposled v Ruthově případě. Ve vědomí čtenářů sudetoněmeckého tisku žije patrně nevyhladitelná legenda o životě a smrti „mučedníka“. Odběratelé tohoto dokonale usměrněného tisku nedověděli se za celé aféry vůbec věcnou pravdu. Čtli jen skandální a nebezpečnou motanici zbabělých narážek a vložných líž. Ve velké části reublikv, která je se státního hlediska krajně důležitá, má protistátní a totalitní tisk přímo monopoli na informování a politické ovlivňování.

Demokracie nechce usměrňovat tisk. Znamená to však, že buď ze samé liberálnosti bez odporu přihlížet, jak proniká „dobrovolně“ takové zlo do státního života neostvňným zneužíváním demokratických zásad? Jsme proti usměrnění tisku, poněvadž považujeme za kulturní a politické neštěstí, jestliže se duchovní život národa svítí jen z jednoho pramene. Právě proto musí však aktivní demokracie zabránit všem prostředkům, aby se toto neštěstí přihodilo oklikou „dobrovolného“ glajchšaltování. Demokracie má ovšem za povinnost — již z úcty k vlastní důstojnosti — použít jen takových mocenských prostředků, které se dají rozumově a morálně obhájit. Ale takové prostředky jsou. Kdychvchem se rozhodli použít jich, ukázalo by se brzy, jak jsou účinné a úspěšné.

Náš návrh zní: Ať si vláda zajistí zákonitě a — především — literární možnosti, aby mohla ve všech novinách (a je-li třeba každý den) sdělit veřejnosti, co považuje za důležité. Nikoli formou byrokratických „oprav“ a diplomatických „komuniké“, ale tak, jak se noviny psát mají: živě, s ohledem na zvláštní čtenáře, v aktuální souvislosti s podnětem. Tímto opatřením nemají být žádně noviny (ani henleinovské) omezeny v právu otevřeně projevit svůj názor. To jim zaručuje ústava. Vláda žádá jen totéž právo pro sebe: právo, aby její hlas slyšel každý občan. Nesmí ho zneužít. Musel by být tedy na příklad zákonitě určen rozsah místa, které smí vláda použít pro sebe. Úloha, o které mluvíme, nemůže být splněna žádným jiným způsobem — ani polemikou demokratického a vládního tisku, ani rozhlasem. Polemika v jiných novinách nedolehne k poštvanému čtenářství opozičního tisku vůbec, protože ten čte jen své stranické noviny. Radio zapíná usměrněný sudetský Němec, aby naslouchal řečem svých krotitelů

ze zahraničí. Je pouze jediná cesta, jak mu dopravit rozumné a poctivé argumenty: demokratický stát musí mít právo promluvitivní opozičním tiskem a musí tohoto práva využít na dobré úrovni. Masarykova definice „demokracie je diskuse“ měla by se konečně chápat realisticky.

Tento návrh není nedemokratický, nýbrž je po pravdě řečeno, samozřejmým důsledkem demokratického pojetí politiky. Občan má totiž rozhodovat o sobě a o státních záležitostech, znaje celou skutečnost a všechna stanoviska. Musí proto skutečnost poznávat. Je tedy povinností demokratického státu (a to nikoli pouze tam, kde se brání, nýbrž, což je důležitější, tam, kde vychovává), aby se o to postaral. Vláda nese odpovědnost za život, zdraví a jmění občanů, za válku a mír, za rozkvět a zánik. A tu by nemělo mít právo srozumitelně a pravidelně vyloužit každému občanu bez výjimky důvodu svého konání a skutečnou souvislost věcí? Bylo by tedy nedemokratické, kdyby si demokratická vláda zajistila možnosti, aby i pro sebe uskutečnila starou zásadu „audiatur et altera pars“?

Do určité míry měla by vláda takovou možnost již dnes. Ale dosud si to nikdy neuvědomila. Není to pouze byrokratická zdlouhavost, nýbrž i důsledek dosavadního právního stavu. Zákon měl totiž na mysli jen zastaralou, zdlouhavou a v podstatě bezcennou „tiskovou opravu“. Nyní potřebujeme víc. Dnes by měl parlament pověřit vládu, aby působila na politické smýšlení všech občanů svěže, živě, s temperamentem a opravdu novinářskými prostředky. Nikoli totalitně a v zájmu některé vládní strany, ale v demokratické soutěži s novinářii opoicce, aniž by jim brala právo pronášet jejich mínění. Úspěch by závisel na tom, jak by se věc prováděla. Museli by být k této práci přibráni lidé, kteří vedou od především hovořit řečí čtenáře a znají ho. Jen, pro boha, žádné vysloužilé ministerské úředníky.

Opakem totality není pasivita. Nenávidíme-li totalitu, naučme se konečně nenávidět pasivitu! Zásadou naší demokracie je výchova všech lidí k tomu, aby důkladně, pravdivě a přesně znali všechny skutečnosti veřejného života. *m. n.*

Vidí jen to, co chtějí

Když Třetí říše uzavřela s Polskem dohodu o menšínách, pochválil henleinovský tisk oba tyto státy za to, jak rozumně se dohodly o osudu polské menšiny v Třetí říši a německé menšiny v Polsku. Svaz národů, který v ochraně menšin úplně selhal, měl by se tu prý učit, jak se to dělá. Dohoda německo-polská dává ve skutečnosti na papíře menšinám velmi chudícké a hubené minimum; není ani záruky, že to, co jest na papíře, bude skutečně prováděno.

Kdyby u nás Henleinově straně nabídl někdo úpravu národnostní otázky tak, jak se o tom dohodla Třetí říše s Polskem, volala by Henleinova strana k světovému veřejnému mínění. Vypracovala a podala šest osnov, v nichž líčí, jak si představuje řešení národnostního problému u nás. Říkala při tom, že jest to jediná základna, na níž je možno upravit menšinový problém. O těchto návrzích dobře vědí v Berlíně. Považuje-li Berlín tyto návrhy za správné, proč postavení německé menšiny v Polsku a polské menšiny v Třetí říši nebylo upraveno podle zásad, na nichž jsou vybudovány osnovy SdP?

Henleinova strana odmítá dohodu z 18. února máchnutím ruky: to nic není, to nic prakticky neznamená. Zdá se však, že Poláci v Německu a Němci v Polsku by byli velmi povděční, kdyby obě vlády byly došly k úmluvě prakticky aspoň tak závazné a významné, jako je 18. únor.

Osa Řím—Berlín znamená upevnění styků itáloko-německých. Je-li tomu tak, proč Německo klidně přihlíží k tomu, jak jsou odnárodňováni Němci v jižním Tyrolsku? Pokusil se na tuto věc zavést hovor Henry Baerlein z „The Fortnightly“ s henleinovským poslancem a redaktorem. Ukázal, že v Německu polské děti prakticky nemají škol. Poslanec Henleinovy strany namítl: „Ale my mluvíme o Československu, neodchylujme se od předmětu.“ A když Baerlein točil řeč na Němce v jižním Tyrolsku, namítl poslanec Henleinovy strany: „Nejste dosti objektivní“ a odešel.

Je to stále táž hra: Henleinova strana vidí jen menšiny v demokratických zemích. Tam přichází s maximálními stížnostmi a maximálními požadavky. Útlaku Němců v Itálii nevidí; a chudou menšinovou dohodu německo-polskou líčí jako velké dílo. Henlein chce být u nás sprechrem německé menšiny, která by měla práva, kterých demokracie ani naše ústava nezná. Ale Henlein selhává tam, kde jako předseda Svazu německých národních skupin by byl povinen se ujmouti německých menšin ve státech

fašistických a polofašistických. Henlein napsal otevřený list prezidentovi republiky. Pošle jako předseda Svazu německých národních skupin Hitlerovi ostrý dopis, v němž bude Führera žádati, aby se ujal německé menšiny v Tyrolsku?

Henleinova strana má na jednom oku klapku a na druhém blyče silně zvětšující; nechce vidět nesvobodu ve státech fašistických, ale pod lupou zkoumá, koná-li naše demokracie svoji povinnost k menšinám. V. Gutwirth

Tak jsme si to nepředstavovali

Úpadek Suchankova bankovního domu byl před nějakým časem „Prítomnosti“ podnětem, aby upozornila na nedostatek odborné a povinné revise větších podniků, zvláště podniků, jež nespravuje jednotlivec-podnikatel. Vzorem nám může být hlavně Anglie, jež si zavedla už dříve přísnou a povinnou revisi podniků jistého rozsahu a povahy. Revise provádějí zvláštní veřejní revisoři, s nejlepší kvalifikací a s vysokou odpovědností civilní i trestní. Protože v podnicích nerevidují ročně jen formální shodu číslic, ale zkoumají hospodaření podniku obsahově, má podpis takového veřejného revisora na bilanci pečeť nejvyšší důvěryhodnosti. Proto si dávají zkoumati a podepisovati veřejnými revisory své bilance i mnohé podniky, které k tomu nejsou povinny, ale jimž záleží mnoho na dobrém jméne — na příklad proto, že jsou znamenány na burse.

Ale toto zřízení má další neocenitelnou výhodu. Stálé vědomí, že hospodaření podniku bude v dohledné době zkoumati dopodrobna zkušený, přísný a nezávislý znalec, je silná zápora nebezpečným transakcím. Kolik těžkých ztrát, kolik bíd nezaměstnaných, jaké ochromení celého veřejného života může napáchati neodpovědné odvážné vedení velkých podniků, o tom máme z nedávných let pěknou hromadu příkladů. Ze se tak otvírají i velké možnosti zcela obyčejným kriminálním dobrodruhům, ani pro to bychom si nemuseli doklady teprve vymýšleti. Je proto pochopitelné, že různý stupeň veřejné revise si začaly zaváděti po anglickém vzoru i mnohé země na pevnině. Proto považujeme za účelné takové opatření i pro naše poměry — tím spíše, že to není nějaká revoluční změna, nýbrž užití rozumného zřízení ze země hospodářsky silně konservativní.

Zatím přišlo ministerstvo obchodu s osnovou zákona o obchodně hospodářských konsulentech, která na zbežný pohled má vzbudit dojem, že zavádí k nám zřízení, za něž jsme se upřímně přimlouvali. Ale kladné stanovisko k zásadě nám nesmí vadit, abychom zamítli její konkrétní vtělení. Zkratka: navržená osnova přináší novinky tak neslýchané, že takoví hospodářští konsulenté by byli vše jiné než pevná záruka pokoje a svědomitosti v našem hospodářství. Nemá smyslu rozbíratí zevrubně tento nemožný pokus. Stačí jen srovnati jejich navrženou pravomoc a kvalifikaci.

„Obchodně hospodářský konsulent jest oprávněn vykonávati práce, udíletí rady a zastupovati strany v záležitostech souvisících s vedením podniku nebo se správou jmění po stránce obchodně hospodářské, nikoliv technické.“ Tu protestují právem především advokáti, neboť z takové formulace se dá vyvodit snad veškerá činnost právní, zejména když jde výslovně také o zastupování před úřady, jak praví výslovně další výčet hlavních konkrétních oprávnění. Konsulenté by vykonávali činnost znaleckou pro strany, úřady, soudy a korporace. Směli by dokonce vydávati listinné doklady a osvědčení o své činnosti stranám, soudům a úřadům — asi jako notáři.

Konsulentské oprávnění mohou dostati i osoby právnické (společnosti). Konsulentství by mohlo být povoláním hlavním i vedlejším. Dostane-li se konsulent do kolise povinností (na př. by měl zastupovati druhou stranu s protivnými zájmy), má (ale nemusí) odmítnouti příkaz nebo zmocnění. Advokátní rád to advokátům výslovně zakazuje. Nejpodařenější je tak zvané retenční právo. Konsulent se smí hojiti do výše pohledávky za zastupování ze všech peněz strany, ať svěřených, či pro ni docházejících. O výkonu toho práva je povinen toliko v y r o z u m ě t i stranu. Má-li strana námítky, „jest oprávněn“ (čili nemusí) složití zadržené hotovosti u soudu. Advokát si smí sraziti z peněz, došlých pro stranu, výlohy a odměnu, ale musí nejen stranu uvědomiti, ale dát jí i vyúčtování. Na námítky strany musí složití peníze u soudu a má k nim jen dále retenční právo. A tak bychom mohli pokračovati v ukázkách oprávnění, jež daleko překročují povinnosti advokátů, na nichž se žádá b e z p o d m í n ě n ě vysokoškolské vzdělání, čletá praxe a přísná advokátská zkouška.

A jakou kvalifikací ukládá osnova konsulentům? § 75 předpisuje buď vzdělání vysokoškolské (vysoká škola obchodní,

právnická fakulta, vysoká škola zemědělská) nebo středoškolské. K tomu se žádá různě dlouhá praxe. Za předběžnou praxi se uznává „každá činnost, která je způsobila zprostředkování vědomosti nutně pro výkon obchodně hospodářského konsumenta“. Co to je, nechť si doplní čtenář podle libosti. Ale je tu ještě § 102 „pro přechodnou dobu dvou let“. Dovoluje zapsati do seznamu kandidátů žadatele, kteří nemají předepsané vzdělání, ale aspoň čletou praxi a zavazují se do dvou let vykonati konsulentskou zkoušku. Při dvanáctileté praxi není třeba ani vzdělání ani zkoušky. Komorní výbor však z nescetných jiných „může“ také může prominouti zkoušku. Praxi se rozumí praktická činnost ve službách veřejného úřadu, veřejné korporace, ve službách soukromých nebo v samotném povolání. Jaká „praktická činnost“?

A tahle kvalifikace, jež může být velmi vlídně ještě promíjena, má stačit na složitě práce právní, na zastupování, na porady a součinnost při transakcích, při přeměně, fusi, likvidaci, sanaci podniků.

Už z těchto ukázek je vidět, že nejde o vybudování pečlivé a nezávislé veřejné kontroly hospodářské, nýbrž o přiznání dalekosáhlých oprávnění, z nichž se dá znamenitě těžit, ale vše to bez dostatečné kvalifikace a záruk. Advokáti vytýkají osnově, že má legalisovati všechno pokoutnictví, různé ty revisní kanceláře, za nimiž se leckdy skrývají prapodivné existence. Praxi by už nějakou prokázali, něco by se v nejhorším případě prominulo. A to označuje důvodová zpráva za nesmírnou pomoc našemu hospodářství.

Osnova slibuje, že právě tím se hospodářství zbaví příživníků bez odborné způsobilosti. Je prý třeba pomoci podnikům ve spleti dnešních právních předpisů. Takto by se jim asi pomohlo špatně. Je tu však obava jiná: navržená úprava by dopomohla živnostenské straně k síti levných politických sekretariátů. A tak jsme si to tedy nepředstavovali. *ld.*

Fakultní spolky zahajují

Ať chceme, nebo nechceme, stal se za několik posledních let zápas o vedení studentských spolků, zejména fakultních, velmi rušnou složkou našeho politického života. Při poměrně konservativnosti politického rozvrstvení u nás hledá se v mocenských poměrech studentských pomůcka pro odhad, kam tíhne politická nálada — většinou jde sotva o více než náladu — budoucí inteligence.

Není o sobě tak zle, že se mladí lidé utkvávají politicky, ani že se utkvávají s mnohem živějším temperamentem. Horší je — o tom už byla řeč v „Prítomnosti“, že přijímají příliš ochotně a pohodlně dané stranické rozčlenění, a ještě horší, že příliš účelivě se snaží zápasit prostředky, které neseme trpce u ostrílených stranických praktiků. Snad je to jen proto, že studentská levice má většinou méně příležitosti, snad je to však opravdu sociologický příznak: v užívání nepěkných prostředků vede zatím studentská pravice znamenitým náskokem.

Důtklivější veřejné pozornosti zasluhují poměry v pražském Spolku mediků, neboť přesahují meze organizačního boje. Levicoví medicíci byli letos překvapeni, že při obnovování členství a přijímání nových členů jsou odmítáni stoupenci levice všech odstínů. Odmítnutí několika mediků, označovaných za národně sjednocené, prohlašuje levice za manévr, který má podivné praxi dodatí dojmu nestrannosti. Není-li i to odlesk sporu v bývalém národním sjednocení, nedá se zjistit. Činovníci spolku se vzpírají dáti důkladné vysvětlení. V dopise některým profesorům tvrdí, že do spolku nepřijímají posluchače, o nichž nejsou přesvědčeni, že jdou do spolku ze zájmu čistě stavovského a odborového.

Myslíme, že profesorský sbor lékařské fakulty by měl velmi pečlivě prozkoumati postup fakultního spolku. Členství v něm není totiž jen uspokojením spolkařských zálib mladých lidí. Fakultní spolek dává členům mnoho výhod, ulehčujících citelně zvláště probíjení chudých studentů. Připravovati je o tyto výhody pod nějakou námitkou, jež by se dala těžko udržet v ostrém světle veřejné rozpravy, byl by čin nespravedlnosti více než politický.

Vedení spolku nemá snadný úkol vyvrátit domněnku, že jde o praktiku, umožňující pravici na valné schůzi udržeti i letos vládu ve spolku. Pravice totiž ve Spolku mediků v minulých letech rok od roku zachraňovala stále tíže hlasovací většinu. Loni dosáhla levice dokonce 49% hlasů a dost okolností věštilo, že se letos změní ve většinu. Oslabení levice o 150 hlasů by mohlo porážku odvrátit. Tolik asi bylo totiž už odmítnuto uchazečů o členství. *ld.*

Uražený intelektuál

„Zájmy kovodělníků“ reagovaly na můj článek v „Prítomnosti“ odpovědí nadepsanou „Intelektuálové a sekretáři“. Právě se tu:

„... hlásí se tu opravdu zase jeden uražený intelektuál, který srší zlobou na představitele dělnického hnutí, pokud nejsou „intelektuály“, a mluví jízlivě o „veličinách“, které jsou „veličinami jen proto, že mluví jménem strany“. Socialistické strany prý chybuje, „posuzují-li svůj poměr k intelektuálům podle nezdvořilosti, s jakou se intelektuálové chovají k některým činitelům a zejména tajemníkům“ (sic!) a ve velké části těchto tajemníků prý je právě kámen úrazu. Podle s. Gutwirtha by tedy na všech vedoucích místech dělnického hnutí měli státi intelektuálové a pak by měli hned vřeplejší poměr k socialismu.“

Čtenáři „Prítomnosti“ mohou posouditi, zda z mého článku sršela zloba na představitele dělnického hnutí, zda jsem vyslovil požadavek, aby intelektuálové byli na vedoucích místech dělnického hnutí.

Otázka sekretářů ve stranách, zejména pak ve stranách dělnických je velmi aktuální. Jako státy mají svůj problém byrokracie, tak je mají i politické strany; je v jejich zájmu, aby se na něj podívaly klidně, jasně, strážlivě a řešily jej.

Je primitivní jíti proti intelektuálům v dělnických stranách se slovy: uražení intelektuálové. Je to velmi pohodlné: ozve-li se intelektuál, ihned bude prohlášen za „uraženého intelektuála“ a věc je odbyta. Ale pravdivé to není. Intelektuálové v dělnických stranách dobře vědí, že dělnické hnutí se nesmí uzavírat před autokritikou. Tu nejde o kritiku pro kritiku. Tu jde o sílu dělnického hnutí. I dělnické hnutí má své vnitřní bolesti; síla dělnického hnutí a zejména jeho přitažlivost bude tím větší, čím si lépe dovede tyto bolesti vyřídit. Podstatnou slabinou dělnického hnutí v Německu a v Rakousku bylo právě to, že bylo stranou, ale že přestalo býti hnutím, naplněným úplnou důvěrou všech ke všem. A dospějí-li intelektuálové k určité kritice (a kolikrát na plenárních jsme slyšeli, jak kritizují dělníci!) — nelze jim jen odpovědět: uražení intelektuálové.

Je velmi pohodlné prohlásiti poslance Macka za „uraženého intelektuála“. Mnohé lze napsati o Mackovi; pro i proti. Ale nelze souhlasiti se způsobem, jakým „Zájmy kovodělníků“ přes polemiku s „Lidovými novinami“ píše o Mackovi:

„... my jsme nikoho nezatracovali a mluvili jsme o určité morálce, která připouští, aby někdo měl poslanecký mandát od strany, s jejímž programovým základem nesouhlasí. Kdyby s. Macek byl chtěl o tom diskutovati, pak mu nikdo v tom nebránil. Pokud víme, tedy odmítl i nyní osobní diskusi, která mu byla v užším kroužku nabízena. Tím poráží sám sebe a ukazuje, že mu nejde o věc, ale pouze o záležitost osobní.“

Nedivím se, že posl. Macek odmítl osobní diskusi v užším kroužku. Říci někomu: ty ale máš divnou morálku; mandát ano, ale souhlasit s programovým naším základem, to ne, a pak mu říci: pojďme si o tom u stolu pohovořit, to je pozvání, kterému sotva kdo vyhoví. A je to tak určitě, že poslanci Mackovi nejde o věc, ale pouze o záležitost osobní? O jakou? Ideálem demokratického poslance nemůže býti poslanec, kývající ke všemu, co jeho strana říká. Nesouhlasí-li poslanec někdy se svou politickou stranou, není potřeba ještě mluvit o „určité morálce“, t. j. o morálce velmi špatné.

Případ poslance Macka, v němž vystupuje list odborové organizace, aby mentoval poslance, aby ho prohlásil za „uraženého intelektuála“, za muže s „určitou morálkou“ a muže, kterému „nejde o věc, ale o záležitosti osobní“, není případem jednotlivce. Dnes se to stalo Mackovi, zítra se to může státi jinému. Jde tu o to, má-li býti poslanec za svobodný názor kritizován způsobem, který se více podobá úraze než kritice.

Václav Gutwirth

Srozumitelný kritik

Není dobře připomenouti při sedmdesátinách J. Vodáka také to, že to jest srozumitelný kritik? Dovedl psáti o knihách i o divadle tak, že každý, kdo měl jen trochu zájmu, mohl tomu rozuměti. Řekne se: to je samozřejmé, tak to má být. Ale podívejme se do literárních rubrik denního i jiného tisku; poznáme, že to není tak samozřejmé. Jsou kritikové, kteří by pro svoje čtenáře musili vydati slovníček svých cizích slov. I tu je jedna z příčin malého zájmu o dobré knihy, dobré hry. Kritika není jen rozprávkou mezi autorem a jeho kritikem. Není něčím, co je určeno pro malý okruh čtenářů. Z toho

plyne: psát kritiky srozumitelně. To není žádost ke kritikům, aby nějak slevovali, aby ustupovali ve svých soudech. To je prostě požadavek, aby psali u vědomí, že jejich kritiky — zejména pak v denních listech — čtou lidé s velmi různým vzděláním. Po této stránce je Vodák příkladem kritika srozumitelného. V tom také byl kus jeho kritické síly. Byl demokratickým kritikem i tím, že dovedl psáti srozumitelně. V. G.

Kulturní stanice středoevropské

Po velkých nálezech prof. Absolona u nás vidíme, jak v poslední době i jinde velmi pilně se starají o sídliště a kulturní stanice středoevropského člověka antediluválního; jistě badání o lidstvu vůbec dostane se s této stránky hojných nových impulsů. Snad nebude proto nevhod, uchováme-li pro budoucí badatele zprávy o jistých sídlištích a kulturních centrech středoevropského člověka dnešního; není ani vyloučeno, že jednou v budoucnosti budou lidé si lámat hlavu nad nalezišti kostí, zbraní atd., jedním slovem toho, co je charakteristické pro dnešní stupeň vývoje. Budiž tedy zaznamenáno:

Před rakouským soudem stojí tři osmnáctiletí mladíci, aby se odpovídali z hnsné vraždy sedmnáctiletého děvčete na tyrolsko-bavorských hranicích. Šli cestou přes hranice do Bavorska, aby tam vstoupili do rakouské legie, a jen tak mimochodem se jim připletlo nešťastné děvče do cesty a zaplatilo toto setkání životem. Kariéra jednoho z těchto osmnáctiletých je zvláště poutná. Roku 1934, když mu bylo 15 let, dostal první školení v nacistickém táboře v maďarském Varaždínu, odkud vyšli také vražové krále Alexandra; tam se trénoval ve zbrani a naučil se nelekat se ničeho. Takto připraven dostal se do jednoho tábora S.-A.-mužů v severním Německu u Bremerhavenu, kde byl vychován na ordonanci. Vypravuje, jak jistý Obersturmbann-Führer jménem Smrtschek zastřelil po krátkém výslechu v kanceláři jednoho S. S.-Manna, o němž byl přesvědčen, že je zrádce. Mrtvola byla naložena do auta a tehdy šestnáctiletý mladík musel přísahat, že bude mlčet. Krátce potom byl mladík uznán schopným členství ve straně a přišel do Hitlerjugend-Führerschule v Kulmburgu a ze svých tamnějších zážitků vypovídá: Byl jsem přítomen, jak jeden Rakušan spadl do jezera, avšak Herr Scharführer ho nezachránil, ačkoliv uměl plavat, poněvadž tonoucí byl tak jako tak špatný voják. Nato se mladík dostalo vojenského výcviku v Kolíně nad Rýnem. Byl příkaz, že na stráž je nutno strážiti po každém, kdo se blíží, a tak se stalo, že mladík postřelil vůdce tábora, za což se dostal do trestného tábora ve Wittelsbacherhöhe. Když si odsloužil trest, přišel do Hitlerjugendheimu v Göttingen.

Na otázku soudce, jak připadl na tak ohavnou myšlenku, zabit bez jakékoliv příčiny děvče, odpověděl: Když jsem byl u Hitlerjugend, tak nám při vyučování o vojenských věcech a při střelných cvičeních při každé příležitosti vůdce vštěpovali: „Schiessen auf einen Menschen ist ebenso, wie auf eine Zielscheibe. Man muss gerade so ruhig sein.“ Svědkové tohoto procesu vypravují, že všichni tři mladí vražové ztrávili večer po činu v nejlepší náladě u hudby, pak celou noc až do pozdního rána se vyspali a dali se potom vesele na cestu přes hranice do Bavor.

Jaká to kariéra, jaké to kulturní stanice: od matky a školy do Varaždina, pak do S. A.-Lager u Bremerhaven, pak do Hitlerjugend-Führerschule a na konec před porotu pro utrácení člověka bez příčiny a bez účelu. A to vše do osmnácti let!

-ab-

Stachanovština nezachráni průmysl ve SSSR

Do oslavných chvalo zpěvů nad stachanovštinou zazněl skřipavý tón. M. Rubinstein v kritickém rozboru „Stachanovské hnutí a pracovní výkon“ upozornil na některé velmi zajímavé a dosud takřka neznámé skutečnosti. Konstatuje, že vzrůst výkonu, vyznačen v procentech, je ve SSSR značně vyšší než jinde. Přesto však píše:

„Nemůžeme se spokojiti s docílenými úspěchy. Jsme ještě velmi daleko od socialistického pracovního výkonu. Nejenom to. Nedohonili jsme dosud pracovní výkon, nemluvě již o kvalitě výrobků dobře organizovaných podniků ve státech kapitalistických. Průměrný výkon sovětského dělníka je nižší než u dělníka technicky dobře vybavených podniků v zahraničí. Tak ku příkladu průměrný výkon na jednoho dělníka v roce 1936 u nás činil 600 tun litiny, zatím co v USA již v r. 1929 byl skoro třikrát vyšší — 1729 tun. Nehledě na světové rekordy Busigyna, Faustova, Velikzanina, Gudova a jiných sta-

chanovců, průměrný výkon je daleko nižší než americký a německý.“

Rubinstein píše dále, že sice SSSR předstihl ostatní státy ve výrobě elektrické energie, že však je ve výrobě zaměstnáno na jednotku síly pětkrát tolik dělníků než v zahraničí. V bavlnářských podnicích amerických vyrobí dělník za jednu hodinu dvojnásobné množství zboží než ve SSSR, v obuvnickém průmyslu ve SSSR připadá na jednoho dělníka 500 párů bot, v Americe 1700 párů.

Neutěšené obrázky sovětského průmyslu — i když je nutno konstatovat, že určitých úspěchů docíleno bylo, defilují každodenně na stránkách ruského tisku.

„Pravda“ v úvodníku (17. IX.) píše o průmyslu bavlnářském:

„Byly doby, kdy jsme neměli dostatek vlastní bavlny. Kupovali jsme ji v zahraničí za zlato, abychom oblékli sovětské občany. Likvidovali jsme závislost SSSR na kapitalistických státech. Máme nyní svou vlastní sovětskou kolchozní sklizeň bavlníku. Ale vedoucí činitelé národního komisariátu lehkého průmyslu nedovedli zorganizovat zpracování materiálu. Ještě nyní máme 12 milionů pudů z loňské úrody, ačkoliv na plantážích dozrává nová úroda.“

Proto byl odstraněn z funkce komisař Ljubinov a jeho zástupci Jerenin a Myškov. Nepomáhá stachanovština, nemůže pomoci ani střídání komisařů. Vždyť výroba špatného zboží je ve SSSR pro podnik výnosnější než zboží dobrého. Doklad nacházíme opět v „Pravdě“ (19. IX. 37):

V Kondopožské továrně na papír zůstávají soustavně pozadu za plánem. Nejenom to. Papír, který má být dodáván tiskárnám na Ukrajině, vychází ze strojů tak potrhán a znečištěn, že se na noviny nehodí. Ale píše „Pravda“:

„Fjeodorov (ředitel továrny) i jeho pomocníci — jsou chytří. Jsou ochotni po několik hodin přesvědčovat, že takový stav výroby jim působí nepříjemnosti. Není to však pravda. Našli způsob, jímž docílili za špatně vyrobený papír značné příjmy, které patrně nahrazují nedostatky zaviněné nehospodárností. Za jednu tunu dobrého novinového papíru se platí 391 rubl. A pokazený papír, ač to podivné, je dražší. Kupy pokazeného papíru jsou rozřezány na formát pro cyklostyl atp. a za jednu tunu se tržní 1200 rublů.“

Nemůže proto udiviti, jestliže tiskárny mají nedostatek papíru, zatím co je nadbytek papíru, sice novinového kvalitou, ale formátem se nehodícího.

Výroba kulhá za plánem přes všechny úhrozy, zatýkáni a rozsudky. Dle oficiálních dat bylo zhotoveno a vytěženo:

v procentech plánu

	31. VIII.	10. IX.	20. IX.
litiny	91.3	93.2	92.0
oceli	85.7	84.6	86.4
uhlí	86.8	81.7	82.1
nákladních aut	90.5	101.8	95.0
osobních aut	25.0	25.0	25.0

U zeleného stolu možno na papír napsati ledacos. Není však možno zaručiti, že bude vyrobeno tolik, kolik plán určuje. Závislost chodu výroby na velmi mnoha podrobnostech může zhortiti i nejlépe konstruované plány. *Walter.*

politika

Gustav Winter:

Proč nemá Společnost národů větší vliv?

Neinformuje svět o své práci.

Poslední zasedání Společnosti národů nesplnilo sice nejhorší obavy, ale tím také méně splnilo naděje optimistů. Jako již několik zasedání předešlých, také toto ukázalo Společnost národů v její dvojí podobě. Její orgány technické pracují dobře, výkonně, v nejedné příčině obdivuhodně. Její orgány politické selhávaly. Kdo viděl těžký zápas, který bylo třeba svést o to, aby zasedání prostě konstatovalo fakt až příliš viditelný, že Španělsko je napadeno armádami cizích

mocností, kdo sledoval debaty ve výboru pro věci čínské, kde bylo třeba neuvěřitelné námahy, aby anglický delegát svolil jmenovat v chystané resoluci Japonsko jako původce leteckých útoků na čínská města, nemohl si odnést ze Ženevy povznášející dojmy. Nakonec byly přijaty texty, které jakž takž „zachránily tvář“. Společnost národů nepřinesla sice napadeným pomoc, ale v obou případech aspoň konstatovala porušení mezinárodních závazků, a pokud šlo o Čínu, dovolila si opatrně pobídnout své členy, aby individuálně hleděli Číně pomoci, uznají-li to za dobré. Fakt je, že kdyby ve Španělsku a v Číně byli odkázáni jen na pomoc Společnosti národů, bylo by s nimi velmi zle.

Proč nemá Společnost národů v mezinárodní politice ten vliv, jaký bychom jí i sobě přáli, ptá se redakce „Přítomnosti“. V jednom z předešlých čísel isme již řekli, které všeobecné důvody zavinily nynější pokles autority Společnosti národů. Dodejme k němu, tentokrát několik dalších a konkrétnějších. Řekněme především, že vinou svou vlastní, ale ještě více vinou dnešního chápání žurnalismu není Společnost národů s to, aby informovala svět o tom, co dělá. V Ženevě se nejednalo jen o Číně a o Španělsku. Odborné komise zasedání vzaly na vědomí velmi bohatou činnost Společnosti na mnoha polích a samy provedly zajímavé diskuse, plné podnětů, z nichž většina bude postupně uskutečněna. Ale, kdo o tom ví? Veřejnost zajímá činnost Společnosti jen pod zorným úhlem denní politické sensace. Tribuny tisku i obecnstva zely prázdnotou, jakmile nešlo o něco, co mělo senační ráz. Autorita Společnosti by také politicky stoupla, kdyby veřejné mínění bylo informováno řádně o tom, co Společnost národů úspěšně vykonala na jiných polích. Společnost národů je světu známa jen ze svých nezdarů, ne ze své plodné práce.

Mravní smysl je na ústupu.

Ale nebudeme se sdílet se Sokratem o jeho optimistickou víru, že poznání samo stačí udělat svět dobrým. Nedostatečný vliv Společnosti národů kotví hlavně v jiných příčinách. Budiž řečeno ke cti letošního zasedání, že se o těchto příčinách mluvilo hodně otevřeně a že nezdary Společnosti nebyly zamlčovány. Generální debata, jež v předešlých letech oplývala gratulacemi řečníků na všechny adresy, letos měla chvílemi až brutálně upřímný ráz. A hledáme-li příčinu hlavní, vyslovil ji předseda Rady Juan Negrin hned ve vstupní řeči, když zasedání zahajoval:

„Žijeme v podivné době, kdy mravní smysl je zřejmý na ústupu ve stycích mezi státy. Musíme konstatovat, že smlouvy nemají tutéž platnost a sílu jako kdysi. Podpis není již závazný nebo je závazný jen potud, pokud podpisující sám chce. Býval kdysi absolutní, dnes se stává relativním a často neúčinným. A tato relativita bude zítra pravidlem, nepokusíme-li se zachránit mezinárodní život tím, že vhodnými prostředky zarazíme beztrestnost, s kterou jsou čím dále, tím více porušovány zásady, z nichž musí vycházet každé mezinárodní společenství právně řízené a jež jsou vtěleny v Paktu Společnosti národů.“

Negrin tím narazil na první zdroj nynější bezmoci Společnosti. Společnost národů se opírá o jisté základní zásady mezinárodní morálky. Některé státy, jež nejsou jejími členy, a jiné, jež jejími členy jsou, dělají dnes politiku nejen věcně, ale také ideově a mravně

naprosto protichůdnou zásadám Paktu. Je brutální a barbarské, když japonská letadla pustoší Čínu, nebo když italská a německá letadla obracejí v trosky Španělsko. Ale pro nynější situaci ve světě a pro pokles autority Společnosti je příznačnější, že toto barbarství může Mussolini veřejně schvalovat a protesty proti němu nazvat babským ječením. Přitom Itálie ve Společnosti národů klidně zůstává. Jsou jiné státy ve Společnosti, které si netroufají vysmívat se jejími zásadám tak otevřeně, ale porušují je fakticky tím, že se v Ženevě postaví za všechno, co Společnost národů oslabuje, a proti všemu, co by ji mohlo posílit. Bylo neobyčejně poučné vidět letos v Ženevě za debaty o Španělsku rakouského delegáta, fidélního barona Pflügela — zajisté na vyšší pokyn — harcovat v první řadě těch, kdož chtěli zbavit resoluci o Španělsku jakéhokoli vnitřního obsahu. Rakousko žilo po léta z půjček, jež mu Ženeva opatřila, chovalo se v Ženevě doposud velmi uctivě, a tu je najednou vidíme v popředí veliké sabotážní akce, namířené proti duchu a literě Paktu. To je podobně příznačné jako projev, jímž Mussolini ospravedlňoval japonský vpád do Číny.

Mstí se staré hříchy.

Veliká část světa se dnes zkrátka nejen zásadami Společnosti neřídí, ale nestydí se za to, naopak chlubí se tím. Příčina nedostatku vlivu Společnosti národů v mezinárodní politice je tedy již v tom, že pro velikou část světa přestaly být její vůdčí myšlenky vodítkem. Tento stav věci zavinila Společnost částečně sama pasivitou v době, kdy mohla ještě jednat. Již po léta snášela bez boje, často dokonce i bez papírových protestů, porušování Paktu. Starý Robert Cecil, jeden z předních zastánců politiky Společnosti, napsal na prahu letošního zasedání spravedlivě:

„My jsme prostřednictvím svých vlád dovolili starým vášním a ctižádostem, aby opět zvedly hlavu. Vpadá-li nyní Japonsko zase do Číny, je to proto, že bylo dovoleno vojenským vůdčím japonským obsadit Mandžurii 1932. Podporuje-li Německo povstání ve Španělsku, je to proto, že ostatní členové Společnosti nezabránili vojenskému obsazení Porýnska. Bylo-li otevřeně prohlášeno v Římě, že italská vojenská a námořní moc válčí proti zákonné španělské vládě, je to proto, že bylo Itálii dovoleno, aby dovedla až do konce své dobrodružství v Habeši.“

Nedostatek výkonné moci.

Věřilo se původně, že organickým zdrojem této slabosti je naprostý nedostatek výkonné moci Společnosti. Společnost národů je, nebo aspoň má být, podle okolností světovým zákonodárcem a světovým soudcem, ale tento zákonodárce a soudce nemá po ruce žandarma, který by vynutil platnost a poslušnost jeho výrokům. Ve sporu mezi anglosaskou koncepcí Společnosti, věřící, že si právo zjedná samo průchod, jen bude-li existovat tribunál pronášející rozhodnutí, a koncepcí francouzskou, jež chtěla vybavit Společnost jistou brachiální silou, zjednávající jí náležitý respekt, převládla koncepcí anglosaská. Společnost národů nemůže napadenému státu přispět jinak, než že vyzve ostatní členy Společnosti, aby mu šli na pomoc. Sama nemá ani děl, ani letadel, ani tanků, jež by mohla dát oběti útoku k dispozici.

Ale za nynějších poměrů je celkem jedno, má-li Společnost národů výkonnou moc. I kdyby onu moc

opravdu měla, je velmi pochybné, že by její mocenský mechanismus mohl v pravou chvíli spustit, nebo že by její členové o závod spěchali pomoci napadenému. To proto, že uvnitř Společnosti samé existuje celý blok, který ideologii Společnosti od základu potírá, nemluvic o silách, jimž dovolila Společnost vyrůst vedle sebe a jež se nyní obracejí proti ní. Drama je prostě v tom, že rozpory, otráasající světem jsou tak silné, že instituce, jež má bdít nad mírem světa, praská pod jejich tlakem. Jak řekl v letošní debatě jeden delegát jihoamerický, ideologické rozdíly mezi jednotlivými státy, soustředěnými v Ženevě, jsou tak veliké, že je velmi těžké, ba skoro nemožné, udržet je pod jednou střechou. Tím nemožnější je ovšem přimět je k nějakému společnému činu. Že k tomuto stavu věci došlo, není jen vinou Společnosti. Jí — přesněji řečeno jejím členům — lze vytknout jen to, že dlouho žila v ilusi, že se některé myšlenky rozumějí samy sebou tak, že vůbec není třeba zastávat se jich. Společnost národů vyšla sama z určité ideologie, její vznik a jejího ducha nelze si odmyslit od demokratické vlny, která šla světem na konci světové války, ale nikdy nepovažovala za svou povinnost hnout prstem k tomu, aby demokracii bránila. Co nedělala ona kolektivně, dělali tím méně její členové jednotlivě. Demokratická Francie se začíná znepokojovala teprve tehdy, když ji fašistická Itálie skoro úplně odřízla od jejích osad v severní Africe. Demokratická Anglie se pohne, když jsou její lodi potápěny ve Středozezemním moři. Slabost, nedostatečná solidarita, krátkozraká politika velikých demokratických zemí pomohla na nohy diktaturám v Evropě a v Asii a tyto diktatury paralyzují činnost Společnosti národů a uvádějí nyní v sázku její samou existenci. Není důvodu konkrétnějšího nad tento, chceme-li vysvětlit nedostatek vlivu Společnosti národů v dnešní mezinárodní politice. Ten vliv klesá a stoupá s vlivem demokracie. Společnost národů nedovedla včas demokracii podepřít, demokracie nedovedla ukout ze Společnosti národů vhodný nástroj k své obraně, obě dvě odnášejí nyní následky minulých neprozíravostí.

Těžkopádný mechanismus.

Samozřejmě se hledají důvody také jinde a jistě také jinde jsou. Společnost národů si sama kladé otázku, není-li její Pakt jednou z příčin jejich neúspěchů, nebo není-li její mechanismus hlavním vinníkem. Ten mechanismus nesporně oslabuje Společnost svou těžkopádností. Viděli jsme na příkladu intervence Společnosti proti hrozící válce řecko-bulharské 1925, že i tuto těžkopádnost lze překonat, ale to arci musil být jednak Briand, jednak běželo o dva státy, z nichž žádný neměl ve Společnosti vlivného strýčka. Dnes jsou mocenské sféry v Ženevě rozděleny tak, že ať běží o stát kterýkoli, každý najde v Radě nějakého přímluvčího, jenž nedovolí, aby naň dopadla plnou silou ruka mezinárodního zákona. Jen nikde nenarazit, všechno podle možnosti odložit, vyhnout se trapné povinnosti rozhodovat. Dodejme k tomu, že v některých případech je opravdu technicky nemožno postupovat rychle. Je-li někdy třeba konsultovat všechny členy Společnosti — a to je velmi časté — lze si představit, jak dlouho to trvá, než dojdou odpovědi od všech pětapadesáti aktivních členů. Přimysleme si, jak komplikuje v některých věcech celý chod Spo-

lečnosti zásada jednomyslnosti. Někdy uváže všechno, když si postaví hlavu Portugalsko — a to si jí v poslední době dovede postavit velmi často — jindy provádí tuto sabotáž Polsko, jež zejména v letošním zasedání hrálo velmi smutnou úlohu — mechanismus Společnosti je zkrátka tak choulostivý, tak komplikovaný, že jej lze zastavit zrnkem písku.

Je vinen Pakt?

Jiní vidí vinu v Paktu. Pakt Společnosti národů není dokonalý, může být reformován, ale ani ve svém nynějším stavu není vinen poklesem vlivu Společnosti. Naopak — několik řečníků, se zvláštní silou pak Litvinov, připomnělo to v generální debatě — nezdary Společnosti národů vycházejí z toho, že není dost odhodlanosti provádět Pakt v praxi aspoň v té podobě, jak nyní vypadá. Všude tam, kde byl Pakt opravdu aplikován, osvědčil se jako velmi dobrý instrument mezinárodní politiky. I v tomto posledním roce, jehož politické výsledky jsou pro Společnost národů tak hubené, podařilo se ve dvou případech — konference v Montreux a problém samosprávy alexandrettského sandžadu — rozřešit velmi nesnadné mezinárodní otázky v duchu Paktu a jeho technickou procedurou. Právě tak konference v Nyoně se celkem zdařila, prostě proto, že státy, jež se jí účastnily, byly odhodlány v duchu Paktu jednat.

Vliv lze pozvednout jen skutky.

O to právě běží, jednat. Bylo po léta velikou nesnází Společnosti národů, že nebylo dostatečné shody mezi zahraniční politikou anglickou a francouzskou. Když měla Anglie vládu příznivou Společnosti národů, měla Francie vládu nepříznivou a naopak. Letos tomu bylo jinak; mezi oběma vládami byla v Ženevě shoda — ale shoda v tom vyhnout se všemu, co by mohlo Společnost jako celek nebo tyto dva státy zvlášť zavazovat k nějaké akci. Championem Společnosti bylo v letošním zasedání sovětské Rusko.

Nebylo možno letos odůvodňovat stagnaci Společnosti hospodářskou krizí. Bylo naopak konstatováno, že aspoň po výrobní stránce je krize překonána, že však stagnuje doposud mezinárodní obchod, vázaný na jisté minimum vzájemné důvěry mezi státy a politické stability ve světě. I zde vyšly ze Společnosti národů velmi dobré a správné direktivy — debata o světové hospodářské situaci byla podle našeho mínění věcně nejzajímavější a nejhodnotnější částí letošního zasedání — ale také v tomto oboru bude záležet na vůli států samých, co se z těch direktiv ve skutečnosti stane. Bylo nesčetněkrát řečeno a napsáno, že Společnost národů je jen souhrn svých členů a že zmůže jen tolik, kolik zmohou oni. To by nemusilo být tak docela pravda. Ale vysvětlili jsme předešle, kterak pro nedostatek průbojnosti a pro stálé vyčkávání ještě vhodnějších příležitostí zmeškala Společnost dobrou chvíli. Dnes opravdu je jen součtem svých členů. Pravíme-li součtem, ještě přeháníme. V tomto celkovém počtu je naopak mnoho členů položkou zápornou, jejíž energii a sílu je nutno odečíst a ne přičítat. Návrat k lepšímu nelze očekávat od žádných technických receptů. Technický aparát je přes své některé vady schopen fungovat a čeká jen, aby se ho použilo. V politice jednotlivých států členů Společ-

nosti je dnes klíč k situaci. Nevidíme v tuto chvíli jiné možnosti nápravy než tu, že by veřejné mínění v každé zemi přinutilo svou vládu, aby brala Pakt Společnosti národů se všemi jeho závazky doopravdy.

národní hospodář

Václav Kovář:

Hospodářská moc agrární strany

Neporozuměli bychom povaze agrární strany, kdybychom nepřihlédli k hospodářským příčinám a zjevům. Jsou v ní lidé, kteří se brání, jestliže se poukáže na buržoasní charakter (v hospodářském a sociologickém smyslu) naší agrární strany a kteří zcela upřímně, s poukazem na množství svých příslušníků drobných a chudých vrstev namítají, že tato charakteristika je nesprávná. Neváháme říci, že bychom byli rádi, kdyby měli pravdu. Je nám známo, že mnozí hospodářští a sociologičtí teoretikové staví zemědělský stav doprostřed mezi proletariát a buržoasii a přiznávají mu samostatné postavení. Tak to také skutečně v četných státech jest — co však si máme počít s naší agrární stranou, když ji vidíme v její expansi kapitálové a v její horečné snaze nastoupiti na pozice skutečné buržoasie, a to nejen politicky, nýbrž i hospodářsky? Zkoumáme, co jest u nás, a chceme zkoumati pravdivě a nikoli podle sympatie a antipatie.

Fakta o agrárním družstevnictví.

Z hospodářské slabosti zemědělců, tak jak tomu bylo u dělníků, třeba odvodit, že myšlenka družstevní svépomoci nalezla u nich nejrychlejšího pochopení. Velká část našich zemědělských družstevních organizací pochází již z druhé polovice minulého století a byla zde dříve než strana agrární. Hospodářsky slabí jednotlivci družstvem stávají se osobností silnou, co do moci rovnocennou individuálnímu kapitalistickému podnikání. Agrární strana se chopila této myšlenky s vervou a dovedla ji prakticky uplatnit způsobem skutečně obdivuhodným, zejména, když toto své úsilí mohla pak v samostatném státě opřít o svou politickou moc a svůj vliv na veřejné finance. Význam zemědělského družstevnictví pro úroveň našeho zemědělského lidu je nesporný, zejména však je toto družstevnictví důležité jako nástroj politické moci. V tom ohledu jsme už leccos zakusili, a vývoj slibuje nám ještě mnohá překvapení.

Chcete vědět, co je to agrární družstevnictví a jeho síla? Nuže, povíme vám to:

Centrálou agrárního družstevnictví je Centrokoooperativ, Praha. V něm je sdruženo 12 družstevních svazů zemědělských, z nichž tři jsou zemědělské svazy německé a jeden svaz polský. Je zajisté příznačné, že českoslovenští a němečtí agrárníci našli se v úzké hospodářské spolupráci a dokonce dříve než dělníci a průmyslníci. Počítejme jen s osmi svazy československými a zkoumejme složitost agrárního družstevnictví. — Z celkového počtu úvěrních družstev Kampeliček v republice 5351 náleží do oblasti vlivu agrární strany 4076 těchto ústavů.

Vedle nich 728 záložen. Nákupních a prodejních družstev má agrární strana 272. Mlékařských družstev 305. Mlýnských a pekárenských družstev 51. Z celkového počtu zemědělských lihovarů v republice 371 je v rukou agrárních 320 družstevních lihovarů. Družstevní sušárny čekanky má jen agrární strana a je jich 32. Lnářských družstev má 24. Družstev pro chov a zpeněžení dobytka 129. Družstev strojnických a elektrářenských má agrární strana 1693. Zásobovacích družstev 1053, dále družstva stavební a různá jiná.

Z 11.420 družstev, sdružených ve svazech, tvořících Centrokooperativ, náleží do oblasti agrární strany 9235 družstev. Aktiva těchto družstev ke konci roku 1935 činila ohromnou částku 3.376.000.000 Kč.

Pozoruhodné však je to, že suma závodních podílů těchto družstev činí ke stejnému datu jen asi 27 milionů korun. Peněžní obrát těchto družstev jde do mnoha miliard a obnáší podstatnou část našeho národního peněžního obrátu. Ani okolnost, že vedle těchto závodních podílů je zde ještě 121 milionů korun rezerv, nevysvětluje dostatečně způsob financování tohoto obrovitého hospodářského kolosu.

To lze vysvětlit jiným způsobem. V úvěrních družstvech a záložnách v oblasti vlivu agrární strany je uloženo na vkladech a běžných účtech 6.674.000.000 Kč. Tento stav peněz v poslední době stoupl. Centrokooperativ tedy může s hrdostí ohlašovat, že peněžní přebytky těchto peněžních ústavů, u něho uložené, stouply na 1.800.000.000 Kč a že hladače může financovat všechny potřeby zemědělského družstevnictví.

Posice v peněžnictví.

Zvláštní zmínky zasluhují posice agrární strany, jež si dovedla vybudovat v okresních hospodářských záložnách. Ty dostaly se cele do vlivu agrární strany. Dnes každá slavnost otevření nové budovy okresní hospodářské záložny je také slavností agrární strany. Městské spořitelny cítí už důkladně, co to znamená. Tyto okresní hospodářské záložny jsou jen v Čechách, mají kmenového jmění 40.000.000 Kč, rezerv však již 230.000.000 Kč a vkladů 4.446.000.000 Kč a 599.000.000 Kč přebytků mají uloženo jednak u Agrární banky, jednak v Centrokooperativu. Je už všedním zjevem, že část okresních hospodářských záložen financuje agrární sekretariáty a agrární časopisy, nejen agrární hospodářské podnikání.

K tomu sluší připočítati různé peněžní ústavy agrární na Moravě, rolnické pokladnice na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, jež samy mají dnes 607.000.000 Kč vkladů a hned poznáme, kolik miliard Kč je v oblasti vlivu agrární strany a jejího podnikání. Agrární banka doplňuje tuto výstavbu agrárního peněžnictví, které co do úplnosti, intensity zásahu do poslední vesnice a množství prostředků, jež jsou jí k dispozici, nemá prostě v našich poměrech žádného konkurenta.

Agrární družstva prodala v r. 1936 různého zboží 247.059 vagonů v ceně 2.387.000 Kč — pokusme se poněkud pochopiti, co to hospodářsky znamená!

Expanse v průmyslu.

Avšak agrární strana se neomezila jen na svépomocnou družstevní činnost zemědělskou, nýbrž vytkla si cíle mnohem dalekosáhlejší. Na říšském sjezdu agrární strany v r. 1936 referoval o tom moravský Stoupal, zdá se však, že i jeho stanovisko bylo překonáno a cíle posunuty mnohem dále. Stoupal ve své řeči vyslovil, že je třeba přičleňovati zemědělský průmysl k zemědělské výrobě, „neboť zemědělský průmysl má a musí býti tukem a solí zemědělské výroby“. To znamená: „zemědělský kapitál do zemědělského průmyslu a zemědělský průmysl do zemědělských rukou“. A rozuměl tomu tak, jak se obvykle zemědělskému průmyslu rozumí: cukrovary, lihovary, sušárny a pod., rozhodně však ne továrny na hospodářské stroje, uhlí, sklárny atd. Tovární podniky na výrobu motouzů, pytlů ani hospodářských strojů, ať již ve velkém nebo v malém, nemohou býti považovány za zemědělský průmysl, dovodil Stoupal dále a žádal, aby zemědělský kapitál věnoval se jen zemědělskému průmyslu, který se zemědělskou výrobou přímo souvisí.

V r. 1936 nebylo již tohoto apelu třeba, neboť to strana agrární dávno již prováděla. Především zaúčtočila na cukrovarnický průmysl, jehož výnosnost v letech po válce byla obrovská. Až do té doby agrární organizace řepářů vedla prudké boje s cukerním kapitálem, organizovaným v pevný a vlivný kartel; tento kapitál byl z největší části národnostně cizím kapitálem. Proto agrární strana šla proti němu i s heslem rozšíření našich národních držav a dala se do smělé a dalekosáhlé spekulace. Zajistila si pomoc ministerstva zemědělství, která byla vydatná zejména tam, kde jsou státní statky tímto ministerstvem spravované, jako na jižní Moravě, a důsledně sledovala svou linii porolničování cukrovarů i při provádění pozemkové reformy. Ustoupila jen tam, kde narazila na zájmy mocnější, ale i s nimi se dovedla vyrovnat, jak spolupráce Agrární banky s Živnobankou v cukerním průmyslu ukazuje.

A tak v r. 1936 mohla agrární strana pyšně ohlásiti tento pozoruhodný výsledek: „V našem cukerním průmyslu jsou dnes tyto poměry: v historických zemích je dodávka domácího kontingentu suroviny rozdělena takto: na prvním místě je český kapitál, jenž dodává 1.198.552 q, na druhém rolnické závody s 1.168.200 q a konečně německý kapitál 926.057 q, stát 89.477 q. Na Slovensku je Trebišov majetkem Agrární banky a Živnobanky a řepářské organizace, dva závody patří českému kapitálu a ostatní je německé. Tyto poměry se změnily ve prospěch zemědělské skupiny uzavřením nové kartelní smlouvy cukrovarské.“

Tu jsme u typického případu proměny, kterou agrární strana nutně musí prodělávat: kdežto ve starých poměrech organizovala řepáře a s nimi bojovala proti cukernímu kartelu, po ovládnutí valné části cukerní výroby organizuje nejen řepáře, nýbrž i cukerní kartel a převzala zastupování jeho zájmů. Nebylo by správné přehlížeti velký význam vniknutí českého rolnického živlu do cukerního průmyslu, nebylo by však správné nevidět, jak velká břemena z toho vyplynula pro řepáře, konsumenty, stát a konečně i pro agrární stranu samu. Její zájmy na tomto poli se podstatně přesunuly.

Další mocný nápor provedla agrární strana na průmysl lihový. Také zde bylo postupováno podle zásady nebudovati nových podniků, nýbrž získávati podniky staré. Je to velmi výnosný průmysl, zejména od roku 1932, kdy bylo upraveno míchání lihu s benzínem. Při výrobním oprávnění, které letos činí už přes milion hektolitrů, připadá na družstevní lihovary 60, na nedružstevní 40 procent výroby. Potíž byla s rafinériemi, ale i sem se dostala agrární expanse a postupuje dále.

Pak je tu průmysl škrobárenský, octářský, lnářský atd., kde všude agrární strana má své mocné pozice hospodářské a finanční.

Obilní monopol.

Neobyčejné možnosti tohoto druhu byly jí poskytnuty zřízením obilního monopolu. Lze říci, že její agrární strana ovládá. Personálně, hospodářsky, finančně. Stačí prolistovati zprávu Československé obilní společnosti, podívati se na čísla o podílu výkupu obilí jednotlivými skupinami a poznáme hned, jak skupina agrární strany daleko vede před ostatními. Zápas lidoveckých družstev o to, co by mělo býti samozřejmé, byl proto tak úporný, že dělal díru do faktického monopolu agrární moci v tomto kolosálním podniku. Ještě je třeba pokrotit revoltu mlynářů, kteří si nechtějí zvyknouti na nový pořádek. To se tedy děje. Dělá to nejen pan poslanec Rechcigl, obilní společnost a státní zastupitelství, nýbrž i agrární kapitál porolnicováním mlýnů. Jestliže, jak se ukazuje, obilní monopol přes všechno, co se proti němu namítá, zůstane pravděpodobně našim trvalým zařízením, je rozhodnuto i o tom, jak to dopadne s mlýnskou výrobou.

Další vyhlídky.

Agrární družstevnictví je vlastním podnikáním agrární strany a jejich příslušníků, na čemž ovšem nic nemění okolnost, že členy agrárních družstev jsou i četní nepřislušníci agrární strany. Mýlil by se však, kdo by soudil, že to je jediná forma hospodářské expanse této strany; nikoli, tato strana postupuje všemi směry v hospodářském a finančním životě; kde to lze, ovládne podnik; kde to dosud nelze, zajistí si účast; a kde ani to nelze, podporuje své lidi, aby se nějak do podniku dostali a tam se udrželi.

Je vysvětlitelné, že přední její starostí bylo získati vliv na zemědělský průmysl, t. j. takový, který přímo souvisí se zemědělskou výrobou, jako je tomu u cukru, lihu a pod. Avšak pravili jsme, že její cíle byly posunuty mnohem dále.

Už dříve Agrární banka nerespektovala heslo „zemědělský kapitál do zemědělských podniků“, jak vidět z těchto jejích větších účastí: Rolnická strojárna a slevárna dř. A. Dobrý v Ml. Boleslavi, Sab, továrna na železný nábytek, Agrofera, hospodářské stroje, litina, smaltované zboží, Explosia, výbušniny, Synthesia, chemické továrny, Akciové textilní závody dříve J. Hernych, Spojené továrny na hedvábí dř. Bratří Schielové, Českoslov. plavební společnost, Remorkáže na Vltavě a Labi, Hnědouhelná akc. společnost, Duchcovsko-mostecké doly uhelné, Agrocárbona, Centrocárbon, uhlí, Elektrotechna, Radiotechna, slaboproudná elektřina atd. atd.

Účast agrárního kapitálu a lidí agrární strany najdeme ovšem téměř na každém poli našeho hospodář-

ského podnikání. Jsou známy velké hospodářské zájmy agrární strany v průmyslu zbrojním, chemickém, stavebním, strojirenském, v průmyslu zemin, ba i ve skle. Mocné jsou pozice této strany také v pojišťovnictví. Krátce a dobře, vidíme tuto stranu v mohutném rozmachu hospodářském a finančním, který se bude stupňovati tím více, čím ucelenější a vydatnější budou její zdroje kapitálové, plynoucí z úspor nejširších vrstev lidových, a čím nejistější budou se stávati pozice cizího kapitálu v důsledku změných politických poměrů. Vážného konkurenta (snad mimo Živnobanku, kde je dohoda vždy možná), tato expanse dnes vlastně nemá.

Není téměř pracovního oboru, kterého by si hospodářští pracovníci agrární strany nepovšimli a jež by neprozkoumali s hlediska zájmů svého hnutí. A jsou prozíraví, to se musí nechat. Nemnoho lidí ví, co to je na příklad soustavná elektrisace. Dělal ji ministerstvo veřejných prací, kde jen krátkou dobu byl agrární ministr Staněk. Tato soustavná elektrisace znamená monopoly na výrobu a dodávání elektrické energie. Přes to, že to nedělá ministerstvo zemědělství, skoro cele zmocnili se elektriky agrárníci. A hned na to navěsili své další podniky a už je z toho hned tak nikdo nedostane. Něco podobného je s rekonstrukcí silnic, s pracemi vodohospodářskými, až po ten agrární Autoklub, zřízený k vlivu na autoprůmysl a k podpoře lihového průmyslu.

Naše tradiční průmyslová buržoasie a aristokracie, jejíž národnost byla často těžko určitelná, čím dále tím více se omezuje na to, že portrey jejich představitelů visí v zasedacích síních průmyslových podniků, pod nimiž však v křeslech sedí rozložití lidé, s nimiž by si ti páni tam na zdi, s rakouskými řády na krku a prsou, sotva byli kdysi sedli za jeden stůl. Jsme tu svědky velké revoluce hospodářské, velkého přesunu moci, plynoucího jednak z probuzení lidu selského v národě téměř bez vlastní buržoasie a šlechty a z radikální změny politických poměrů, jejímž důsledkům se musí podrobiti i struktura rozložení moci v národním hospodářství. V tomto světle jeví se nám mnohé srozumitelnější, jasnější a přirozenější; a na mnohé můžeme se dívat jinak.

Československá buržoasie roste. Roste z těch kořenů, které jsou nejpřirozenější a nejlépe připraveny, ze zemědělského stavu. Pro politickou moc strany zemědělského lidu plynou z toho velké prospěchy, ale také sterá nebezpečí. vzdaluje se své spolehlivé základny, zemědělského lidu, vydává se nebezpečí vnitřního rozkolu zájmového. Nemůže však jíti jinak, návratu není. Strana musí splniti svůj úkol, jež jí uložily poměry. Je to mimo jiné také budovatelská práce na hospodářské základně našeho národa a státu, kterou třeba oceniti. Je však si přáti, aby čerpala z poučení minulosti, dbala nových forem organizačních a příslušného vlivu a zastoupení všech produktivních sil národa a aby i pro jiné měla to, co sama chce pro vlastní stav: svobodu, sebeurčení a blahobyt. Měla by přispěti k politickému klidu v republice a k zmírnění protiv mezi třídami rozvážností, rozšafností a porozuměním pro city, myšlení a potřeby jiných stavů a tříd.

Jako útlakem, ani závisťou sa nič nespraví. Jen pravá práca na pravom mieste a v pravý čas nese výsledky ceny trvalé.

literatura a umění

Willy Haas:

Nobelova a protinobelova cena

Když Alfred Nobel r. 1896 zemřel, ukázalo se, že odkázal veškeré své jmění — 31 milionů švédských korun — fondu pro vědu, umění a podporu míru, ve prospěch takových lidí, kteří „ve fyzice, v chemii, v lékařství nebo fyziologii zasloužili se vynikajícími idealistickými spisy nebo horlivým působením o sbratření národů.“ Odtud pět tříd Nobelovy ceny: fyzikální a chemická, udělovaná štokholmskou Akademií věd, lékařsko-fyziologická, kterou uděluje lékařský Institut ve Štokholmu, literární, kterou propůjčuje švédská Akademie, a cena míru, udělovaná Stortingem v Oslo.

První ceny ve všech pěti třídách byly uděleny po prvé r. 1901 a od té doby jsou Nobelovy ceny předmětem kritiky, často velmi ostré. Nejlépe jsou na tom Nobelovy ceny ve vědeckých kategoriích, které umlčují jakoukoli kritiku nejskvělejšími jmény, jako Roentgen, Lorentz, Becquerel, Curie, Michelson, Marconi, Arrhenius, Ramsay, Pavlov, Robert Koch, Planck, Ehrlich a Einstein. Pochybnější jsou již odměny za literaturu, které jsou ze všech pěti tříd nejpobulárnější.

Jak vznikla protinobelova cena.

A což teprve Nobelova cena míru! Snad není na světě žádné udělení cen, které by vyvolávalo takovou bouři se všech možných kompetentních i nekompetentních stran. Výbor Nobelovy ceny v Stortingu v Oslo zastával až do r. 1936 velmi neplodné stanovisko: nepřiznával cenu žádnému skutečnému radikálně-pacifistickému směru. Přece však obdržel r. 1901 cenu H. Dunant, zchudlý zakladatel Červeného kříže, r. 1917 za války ženevský Červený kříž, r. 1919 president Wilson, r. 1922 Nansen, r. 1926 Briand spolu se Stresemannem. Když potom dostal cenu Ossietzky, vydavatel „Weltbühne“, který se po duševních i tělesných útrapách v koncentračním táboře těžce roznemohl, a když tím výbor pro udělení Nobelovy ceny míru otevřel cestu k odměně i radikálnímu pacifismu, tu vypukla bouře. Hitler zakázal všem říšským Němcům přijímat Nobelovu cenu a v posledních týdnech rozšířil zákaz novým rozkazem německým universitám a vědeckým ústavům, že se nesmí účastniti rozdělování cen ani návrhy, ani dobrozdáním, jak tomu bylo zvykem od založení Nobelovy ceny. R. 1937 určil Hitler „Německou Nobelovu cenu“ — protinobelovu cenu, a ihned ji rozdělil mezi pět osob.

Udělení ceny Ossietzkému bylo zřejmou demonstrací. Patřila hrdinovi, mučedníku a nikoli politickému spisovateli. Ani propagandě pana Goebbelse, rozlezlé po celém světě a nalézající všude v tisku ochotné agenty, nepodařilo se — ať lhala, jak chtěla — očernit hrde přesvědčení tohoto muže, který se vědomě zasvětil mučednickému vyznání víry.

Založit protinobelovu cenu — totiž odpovědět na demonstraci výboru v Oslo nikoli zákazem, ale kladným činem — to nebyl nejhorší nápad, který se zrodil ve vynalézavé hlavě pana Goebbelse, to byl dokonce jeho

nejlepší nápad. I levý tisk tvrdí, že to není k zahození, bude-li se udělovat místo pěti Nobelových cen deset. Vysoká peněžní odměna znamená přece jen značnou reální hodnotu.

Protinobelovy ceny dostali r. 1937 vdova architekta Troosta, pak šéfredaktor „Völkischer Beobachter“, Alfred Rosenberg, lékaři Sauerbruch a Bier a vědecký cestovatel Wilhelm Filchner. To je pestrá společnost. Čekalo se, že bude odměňován světový názor, očekávaly se ceny, které by světu demonstrovaly, že nacionální socialistická myšlenka je opravdu „totalní“, že je schopna sama ze sebe vytvořit vlastní umění a vědu. Nobelova cena se opírala o zásadu humanity a liberalismu, svobodného umění a objektivní, nezávislé vědy. Protinobelova cena měla by tedy spočívat na protichůdném principu: na myšlence totality. Zásadu totality nevytvořil ani Hitler ani Mussolini, nýbrž státní německá romantika, především Adam Müller. Prof. Carl Schmitt, donedávna ještě oficiální odborník státního práva v nacistickém hnutí, přenesl ji na nacionální socialismus — tentýž Carl Schmitt, který před několika lety ve svém díle o státní romantice obdařil Müllerovu myšlenku „totality“ jedovatým výsměchem. Dá se stručně shrnout, co si starý Adam Müller, Goethův vrstevník, představoval pod „totalitou“: Státu náleží všechno, nejen viditelný člověk — „stát musí žádat nazpět všechno neviditelné, ducha, mravy, srdce a veškeré ideální statky občana“, které mu uzmula mezinárodní nezávislá věda. Věda a umění jsou konkrétní jen tehdy, jsou-li pouhými funkcemi konkrétního, reálného státu. „Stát je totalita lidských záležitostí, jejich spojení v živý celek.“ Podstatou státu je však i v míru latentní válka, příprava války, „totalní mobilisace duší“, jak to definoval Ernst Jünger. Jí musí tedy sloužit věda i umění. Zkrátka: musí existovat také ryze nacistické umění, básnictví a nacistická věda. To byl úkol, který měla protinobelova cena podle zákonů logiky provést proti liberalisticko-humanistické ceně Nobelově. Pak by měla účel a smysl.

Jak se to podařilo.

Nuže, lékaři Sauerbruch a Bier byli dávno před Hitlerem světové kapacity a byli by pravděpodobně dřív nebo později dostali skutečnou Nobelovu cenu. Že by jejich vrcholné lékařské výkony, které spadají daleko před rok 1933 — Sauerbruchova geniální plicní chirurgie a Bierova léčba překrvením — měly něco společného s nacionálním socialismem, to by asi ani pan Goebbels netvrdil. Naopak, oba jsou spíše živoucími doklady liberalistických argumentů proti „totalitě“ vědy a pro její nezávislou objektivnost. Jediná spojitost, kterou lze vůbec nalézt, je okolnost, že Sauerbruchova žena je bývalá Erna Hanfstaengelová z Mnichova, která platila dlouho za Hitlerovu „nesmrtelnou milenku“, dokud nedala přednost Sauerbruchovi. (Sauerbruch opustil prý po svatbě Mnichov k vůli Hitlerovi.) Sauerbruch sám platil r. 1933 za vysloveného odpůrce nacionálního socialismu. Přičítalo se mu ve světě za velkou zásluhu, že se vši silou bránil proti propuštění svých židovských asistentů. Nemáme naprosto v úmyslu očistovat Sauerbruchovu osobu, jest spoluvinen, jako každý jiný německý vědec, zradou na svých spolupracovnících, mezi kterými byli lidé tak významní, jako Haber. Sauerbruch je beze slova protestu dovolil dohnati k zoufalství a smrti. Nečestnost celé německé vědy leží na něm, jako na všech ostatních — ale za vzor nadšeného nacionálního socialisty ho přesto nelze uvádět.

Pokud pak jde o badatele Filchnera, dal by se pro jeho nacistické vyznamenání přitáhnout za vlasy argument, že probádal himalajské pohoří a horstvo pamirské, kde podle Gobineauovy hypotese bydlila prapůvodně „arijská“ rasa. Argumentace, která trochu kulhá.

Naskýtá se otázka: dalo se to udělat obratněji? Nacismus se často pokoušel stavět mosty mezi svou brutální demagogií a vážnou vědou a uměním. Tak se na příklad orgán Georga Strassera „Berliner Arbeiterzeitung“ pokusil přivlastnit Schrödingerovy epochální výzkumy na poli fyziky nacistickému světovému názoru. Schrödinger popíral obecnou platnost zákona kauzality ve fyzice a otřásl tím vírou v přírodní zákon vůbec. Tehdy napsal jmenovaný list: „Nacionální socialismus je největší útočník proti zákonům kauzality.“ Ale Schrödinger žije v cizině a dostal — horribile dictu — právě teď pravou Nobelovu cenu. Bylo možno udělit cenu filosofovi Ludvíku Klagesovi, bylo možno zasvětit cenu památce Stefena Georga, kteří byli oba nesporně ideologickými předchůdci nacionálního socialismu, byť i v oblasti velmi zduchovnělé. Ale Klages se uzavřel ve své curyšské samotě a Stefan George zemřel v dobrovolném vyhnanství v Locarnu a v závěti si zakázal, aby jeho mrtvolu převezli do Německa.

Zbýval tedy Alfred Rosenberg jako jediná, nepochybně pravá, nacistická veličina. Je to Balt z Revalu, bělogvardějec a pustý, vyslovený reakcionář. Je známo, že nejkrvelačnější zástupci reakce u carského dvora před válkou nebyli většinou Rusové, ale pobaltští baroni. Rosenberg není zrovna pobaltský baron — zaměstnáním je kreslič, jako Hitler sám — ale má mnoho brutální panské morálky této omezené a ocelové třídy. Za anexe Ukrajiny hlásil se Rosenberg dobrovolně do německé armády, ale byl odmítnut. Pak prchal přes Paříž do Mnichova, kde se ho ujal Dietrich Eckart, básník, pamfletista a bohém, duchovní otec nacionálního socialismu, a kde se stal později jako Eckartův a Hitlerův nástupce šéfredaktorem „Völkischer Beobachteru“. S posedlostí bělogvardějských emigrantů hlásal od začátku jako zásadu nacionálně socialistické zahraniční politiky: válku proti bolševismu a proti sovětskému Rusku. Ve straně stál proti němu směr Gregora Strassera a ještě více skupina Otty Strassera, podporovaná občas i Goebbelsem. Tito spatřovali v Leninovi a později také ve Stalinovi národního hrdinu, který pevněji a energičtěji a především lidověji zkonsoliduje rozervané Rusko než staří carové. Hlásali proto prohloubení politiky rappalské, spolek všech států a mocí proti „západní buržoasii“ a byli spolu se sovětským Ruskem ochotni bojovat proti versaillské smlouvě. Nebylo hned od začátku jasno, pro jaký program se Hitler rozhodne. Rozhodl se pro Rosenberga. Protisovětská politika Rosenbergova stala se dokonce osou německé zahraniční politiky. Gregor Strasser leží zastřelen v hrobě. Otto Strasser emigroval, Goebbels obrátil — jako vždycky — včas a je dnes nejuživějším agitátorem protisovětské politiky. Proto je logické, že na vrcholku této politiky byl Rosenberg vyznamenán. Ale toto vyznamenání je dvojnásobná demonstrace: Přímalá demonstrace proti katolické církvi a pro nejradikálnějšího a nejuspěšnějšího agitátora novopohanství, jehož hlavní spis: „Mythus XX. století“ byl dán na index. Pak je to demonstrativní hrozba proti Československu. Rosenberg žádal nešetněkrát „zajištění prostoru českého východu“ pro německou východní kolonizaci.

Světové názory Rosenbergovy jsou diletantskou montanicí z Nietzscheho, Gobineaua, Lagardeho, Dietricha

Eckarta — především však ze spisů H. S. Chamberlaina. Neskrýváje, že napodobuje Chamberlainovo dílo „Základy 19. století“, nazval vlastní stěžejní dílo „Mythus 20. století“. Ale přes všechny diletantismus přivodily jeho spisy v nacionálním socialismu rozhodný ideologický obrat: obrat od ryze německého hnutí k spasilství bílé rasy, která začíná otevřený boj s křesťanstvím.

To jsou tedy nositelé protinobelovy ceny. Ještě zajímavější je, kdo nebyl odměněn. Neodvážili se vyznamenat ani básníka ani směšného romanopisce Goebbelse, kterého nedávno oficiosní básník nacionálního socialismu Hans Johst zařadil mezi největší literární tvůrce všech věků, ani tohoto pana Hanse Johsta, jenž ostatně byl ještě roku 1919 spolupracovníkem levicové Pfemfertovy „Aktion“. Neodhodlali se také vyznamenat dvorní a osobní malíře vůdcovy — ani Huberta Lanzingera, ani Wolfganga Willbricha, ani prof. Adolfa Zieglera, který z vůdcova rozkazu prováděl jako umělecký diktátor očistu muzeí od zvrhlého umění. Ani nikoho jiného z této skupiny hrozných kýčářů. Byla by to přece příliš velká ostuda před světem.

A to je snad nejzajímavější výsledek letošního rozdělení protinobelovy ceny.

do ba a lid é

Leslie Hill:

Děkuji za optání

(Angličané o Československu.)

II.

Sheila Kaye-Smith, velmi známá anglická spisovatelka (viz zmínku o ní v „Světové revoluci“ T. G. Masaryka), odpovídá také. Píše v dopise:

Vyplnila jsem, jak mé schopnosti nejlépe dovolily, váš dotazník a obávám se, že jediným užitekem toho je ukázat mou žalostnou nevědomy. Nejsem-li postavena před dotazník, cítím, že vím toho celou spoustu o Československu, ale tyto vědomosti se, zdá se, smutně vypařují, když se ode mne žádá skutečná informovanost. Doufám, že práce vámi podniknutá, bude úspěšná.

Dotazník:

1. Z mých novin po světové válce.
2. Obávám se, že nepřilíš přesně.

Ostatní otázky nejsou zodpověděny. O anglických spisovatelích se říká, že jsou placeni za své myšlenky a neradí je dávají jen tak. Ale tato dáma zde se poctivě přiznává k neznalosti.

Je významné, že většina odpovědí je od žen. Tady zas dvě spojily své síly, nikoliv bez humoru. Jedna je knihovnice (též začíná psát), druhá — učitelka dramatického umění, pracující ze záliby k věci a reprezentující inteligentní ženy z vyšších vrstev. V této odpovědi se rozhodně nenamáhalo vskutku býti vážnými:

1. (První): Ve škole. (Druhá): Nemohu si vzpomenout.
2. Leží mezi Německem a Rakouskem a mezi Polskem na východě a Bavorskem na západě.
3. a) Německo chce rozšířit svůj vliv na Rakousko, Československo je spřáteleno s Francií a Ruskem a je mu proto v cestě politicky i zeměpisně.
 - b) Neznám žádnou literaturu. Dvorak a Kodaly (?), hudebníci.
 - c) Řemeslné práce. Laciné dekorativní zboží. Kovy.
4. Bylo pod vládou Rakouska až do skončení světové války. V patnáctém století dva z prvních reformátorů, následovníků Wycli-

fa, Jan Hus a Jeronym Pražský byli spáleni v Praze. Po světové válce, pomocí velkého úsilí, dosáhl Masaryk nezávislosti pro zem.

5. V Československu známe ovšem Masaryka, jinak jen soukromé přátele.

6. a) Praha je jedním z nejkrásnějších a historicky nejzajímavějších měst v Evropě.

e) Velké možnosti rybolovu pro novináře.

7. Asi jedí, piji, spějí a myjí se, když je to zapotřebí.

8. Sežerte mrkev! (Což znamená, že jsem osel a mohu se dát vyčpat. Pozn. autora.)

A teď skutečně britská odpověď od ženy mnoha povolání — soudce, politika, básničky, majitelky obchodní kanceláře atd. Praktická až do morku kosti, výmluvná a nebojácná, byla by asi dobrým římským vojáčkem za starověku. Píše s anglickou nechutí k zodpovídání otázek, nejdříve v dopise:

V dotazníku nevidí žádný z nás mnoho smyslu, neboť má příchuť dosti elementární zeměpisné zkoušky. Většina z nás vyšla z období zkoušek... Zodpověděla jsem dotazník, jak mé schopnosti nejlépe dokázaly, bez knih. Pamatuji si výborně, že jsem postřehla, jak dobře se Československo, zdá se, vzpamatovává po válce, soudě podle všeho toho zboží, které se objevilo a které neslo na sobě jeho jméno. Nicméně, víte, je v Evropě mnoho jiných zemí, a každý nemůže přijmout za svůj malý bod v ní, který jste si vybral za domov. Avšak vaše úsilí pravděpodobně přinutí mnoho lidí zamyslet se nad ním. Nestávejte se náruživým propagandistou, jinak se stanete velmi únavným. Napsala-li jsem nesprávně jméno, opravte je, prosím. Myslím, že byste mohl udělat v článku poznámku o faktu, že každý inteligentní člověk v Anglii ví o prezidentu Masarykovi a pohlíží na něj jako na muže, který umístil Československo na mapě.

Odpověď na dotazník zní:

1. Brzy po válce, když se jeho jméno objevilo na látkách, tužkách atd.

2. Leží ve středu Evropy, trochu směrem k jihu. Sousedé jsou: Polsko, Maďarsko, Rumunsko, Rakousko a Německo.

3. Znáám presidenta, který nedávno odstoupil.

c) Sklo, uhlí, obilí.

4. Ještě ne, ale studuji tuto otázku.

5. Karel Čapek — spisovatel. Jeho díla jsou ve veřejných knihovnách Anglie. President Masaryk — nazýváme ho velkým mužem Československa.

6. Jen to, že situována jak je, s lesy, řekami a horami, musí ta země být velmi krásná a majestátní.

7. Sedláci jsou přibližně takoví, jako francouzští — lépe vzdělané třídy takové, jako v Polsku a Rusku — chytří.

8. Ne.

A opakem této ženy je bohatá dáma ze společnosti. Ztratila dotazník, ale píše:

Pochopila jsem, že chcete vědět, jakého druhu představy vyvolává jméno Československo v myslích rozličných lidí. Nuže, pro mne znamená léčebné lázně, bahnitě, výrobu bot, skla a ručních výšivek. Politicky jména Štefánika, Masaryka a obzvláště Beneše, k němuž mám největší obdiv. Byla jsem tak potěšena, když se stal předsedou shromáždění Společnosti národů před nedávnými lety.

Pak přišla odpověď od malé dívky, kadeřnice, kterou nejvíce okouzila obálka s razítkem a známkou z Československa. Je jí strašně líto, ale neví naprosto nic o této zemi. A přece by o ní ráda slyšela...

P a n B a c k e r, obchodník uměleckými předměty, byl v této zemi a má proto jakési osobní zkušenosti. Jeho poznámka ohledně turismu může snad na sebe upozornit, neboť ukazuje zas názor průměrného Angličana:

1. Z obecně známých zpráv, které byly běžné ke konci světové války a bezprostředně po jejím ukončení.

2. Leží na jih od Německa, na sever od Rakouska a na západ od Polska.

3. a) Víím, že má demokratickou formu vlády (republika) a je celé obklopeno zeměmi, které jsou pod dohledem diktátorů.

b) Četl jsem jen některé z knih Karla Čapka.

c) Kupoval jsem během posledních 2—3 let od jisté jablonecké firmy některé z jejich výrobků.

4. Mám dosti povšechné vědomosti o faktech, spojených s obdobím třicetileté války a podrobením země rakouské nadvládě.

5. Masaryk a Beneš (četl jsem několik knih o Masarykovi).

6. Ztrávil jsem letos jen krátké prázdniny v Československu a viděl jsem Prahu, Hrubou Skálu, Turnov, Jablonec a Janské Lázně. Odvážil bych se poznamenat, že každý vládní ústav, který má za svou povinnost vývoj a posílení turistického ruchu v Československu, by měl prozkoumat metody finské cestovní kanceláře v Helsinkách, pořádající okružní cesty pro návštěvníky Finska.

7. Necítím, že můj pobyt v zemi byl dost dlouhý k tomu, abych mohl vyslovit mínění, které by mělo nějakou cenu. Dojem na mne udělal zřejmě skromné živobytí a velká pracovitost selského obyvatelstva a na druhé straně jsem se divil, z jakého pramene by mohly pocházet příjmy četného zámožného obyvatelstva, které se může vidět v Praze.

8. Byl jsem velmi zaujat rozmluvou, kterou jsem měl s majitelem výborného hotelu, kde jsem žil v Praze (Sokolský Domov); byl nadšeným Sokolem. Nemyslím, že bych mohl předpokládat, že by mohl být Bohémcem. Na druhé straně někteří (ne všichni) lidé, které jsem potkal v bohémských krajích, mohli na mne udělat dojem Bohémců, kdybych je později potkal v Praze.

Děkuji Vám za možnost zodpovědět tento dotazník.

A pak Robert, biskup ze Stepney, mi poslal dopis, ale žádnou odpověď na dotazník. Říká, že jeho nevědomost o Československu je bezmezná. Ale toto v obvyklém smyslu slova není pravda. Viděli jste zde odvážné odpovědi lidí velmi špatně informovaných. Avšak tento muž patří k typu, jež jsem popsal na začátku tohoto článku, jeden z těch, který říká, že neví nic, dokud neshledá, že ví mnoho.

MUDr. P. M a s o n, známý oční lékař, je velmi stručný:

„Obávám se, že nevím zhola nic o řečené zemi, až na dojem, že byla částí Rakousko-Uherské říše, která byla rozdělena po válce, a snad jména dvou nebo tří hlavních měst. Také si dobře v mysli představuji její položení na mapě.“

Mladá učitelka hudby činí v dopise žertovnou poznámku, že její známý se zrovna vrátil z „Korunovačnické Tury Střední Evropou“ (co všechno není korunovačnická) a projel proto Československem. Jinak o této zemi neví nic a říká, že moje otázky jsou „nad její možnosti“. Nezmínila se ani o Dvořákovi, v Anglii tak oblíbeném, neuvědomujíc si asi jeho národnost.

Z a s e učitel hudby, člověk zcestovalý:

1. Z tisku po světové válce.

2. Bavorsko, Rakousko, Maďarsko.

3. a) Republika.

c) Sklo.

5. Hudebníci: Dvorak, Smetana, Fibich.

6. a) Praha, Bratislava, Plcen.

Poslední došlý dopis byl od Betty Sheldon, mladé dívky s vysokoškolským vzděláním (historička). Nejdříve píše:

„Musíte se mít nádherně, když takhle pozorujete, jak si lidé dělají sami ze sebe blázny. (Myslím tím odpovědi na dotazník.) Málem jsem přijela letos do Prahy, protože ve střední Evropě jsou dobré turistické partie. Nemohu uvěřit, že by někdo toho věděl vskutku mnoho o Československu. Moje představa pochází převážně z železničních plakátů — zámky s červenými střechami (proč zrovna červenými?) a vysoké drsné skály, stojící v tajuplných lesích! Nebo ještě — široká pole s usmívajícími se sedláky, napolo pohřbenými ve výšivkách.“

Po tomto náladovém úvodu odpovídá na dotazník:

1. Ze školy a z diskusí v Unii pro Společnost národů.

2. Rakousko, Německo, Polsko a na východě, myslím, Maďarsko, Srbsko a Jugoslávie. Rumunsko má snad společnou hranici, ale myslím, že ne.

3. a) Dosti neurčitá aliance s Francií a jistá hospodářská závislost na ní. V přítomnosti má země demokratickou vládu.

b) Všeobecně známí bratři Čapkové a Masarykova díla, která jsou čtena, jak myslím, hlavně pro jeho myšlenky a osobnost, spíše než jako čistá literatura. Velice silné národní umění dekorativní, ale neznám jména umělců. Protože je to do jisté míry nová země, je tam pravděpodobně moderní umělecká škola, víím, že je tam škola hudební, ale nemohu uvést jména.

c) Myslím, že země je převážně zemědělská s jistými selskými výrobky, ačkoliv hodně výšivek a drobného laciného zboží, které sem dochází, je asi dnes vyráběno v továrnách. Jsou tam snad doley na pokraji Německa, ale myslím, že jsou na německé straně. Bez-

pochyby vyrábí země zbraně a zboží pro vlastní spotřebu, pokud to je z hospodářského hlediska možné.

4. Země sestává převážně ze staré Bohemie, která byla důležitým královstvím ve středověku (Venceslas nebo Vencel je slavný na všechny časy skrze vánoční píseň. — Good King Venceslas, pozn. autora) a slepý král Jan byl také romantickou postavou. Pražská universita byla velkým studijním střediskem a země byla politicky důležitou v době Husitů, jichž hnutí vedlo do jisté míry k reformaci. Byli spojeni s Wyclifem, přes anglické studenty, kteří přenášeli jeho učení, (Richard II. se oženil s Annou Českou, čímž vyvrcholily přátelské vztahy obou zemí v této době), pak ztratila země samostatnost a nehrála zvláštní úlohu v evropských záležitostech až do rozkladu Rakousko-Uherské říše po světové válce, když bylo založeno moderní Československo. Dalo si demokratickou ústavu a Masaryk byl hlavní postavou, která vybudovala zem nanovo.

5. Bratři Čapkové, Masaryk, Beneš? (poslední jméno přeškrtnuto asi v nejistotě nad pravopisem, pozn. autora).

6. Kromě Prahy neznám žádných názvů měst — měla jsem pro ně vždy špatnou hlavu — ale je tam mnoho zámků a obklíčených zdmi měst, a myslím, že tam jsou nějaké opevněné kostely. Praha samotná má mnoho slavných budov.

b) Nevím o žádných určitých přírodních krásách, ale venkov je velmi krásný. Hodně hájí a lesů, a hory jsou pěkné.

c) Není tam ovšem přímoří. Někjaké lázně, a bezpochyby je tam několik míst u jezer, kde se mohou trávit prázdniny.

d) Několik pěkných hlavních silnic, ale většinou jsou silnice nevalné.

e) Není tam lov na lišku, ačkoliv předpokládám, že by mohl být, kdyby si ho přáli angličtí sportsmeni. Pravděpodobně jsou v lesích kanci a doposud medvědi ve vzdálenějších částech hor. Bepochyby rybolov v řekách a rybnících. Zimní sporty.

7. Představuji si venkovany jako dosud dosti primitivní sedláky, soudě podle anglické úrovně, ale život v městech bude zrovna takový, jako ve velkých městech jiných evropských zemí. Dosud se nosí kroje, ale podezřívám, že mladší lidé už nejsou pro to. Každopádně se nosí pro turisty? (Viz Holandsko!)

8. Odmítám být stopena.

Tato dívka říká cosi, co, jak sami vidíte, vypadá pravdivě: že o Československu se zatím příliš toho neví. Tyto odpovědi to dokazují snad ještě více, neboť jsou většinou od vzdělanějších tříd. V Anglii, nesmíte zapomenout, stojí vzdělání těžké peníze, a vzdělané vrstvy jsou proto v menšině. Obzvláště studium ciziny není na dosah všech a nevěnuje se mu vůbec mnoho péče. Proto je znalost Československa, ale zrovna tak i jiných zemí, v masách nepatrná.

Konečně, s měsíčním opožděním a s velkými omluvami, přišel ještě dopis pana H. G. Alexandra, známého pedagoga, představeného koleje Woodbroke. Zná ho zajisté mnoho studentů po celé Evropě. Píše:

„Mé odpovědi mi nedělají radost. Ukazují smutnou neznalost mnoha věcí, ale protože jste si výslovně přál, aby odpovědi byly spontánní, aniž by si to tázaný osvěžil v paměti, napsal jsem je rovnou z paměti, a je možné, že ve spojení s jinými odpověďmi, které jste obdržel, budou ilustrovat onen druh vědomostí, které může dnes mít v Anglii člověk, snažící se sledovat světové „záležitosti“ a pěstovat informovanost ve věcech mezinárodních.

1. Z novin koncem války.

2. Na jih od Německa a Rakouska, s Maďarskem, Polskem a Rumunskem na východě.

3. a) Demokratická země, zacházející obzvláště dobře se svými menšinami; socialismus je tam dosti silný, dobré sociální zákonodár-

ství. Trpí depresí jako jiné průmyslové země, obzvláště na průmyslovém severu. Je znepokojováno nepřátelským poměrem Německa a Maďarska, ačkoliv nejčastěji jsou Němci a Maďari z této země radi, že jsou v demokratickém, liberálním státě, svisše než za hranicemi. Ale němečtí průmysloví dělníci na severu jsou skutečně krisi obzvláště postiženi a v tomto ohledu je mezi Čechy a Němci politováníhodně málo sociální spolupráce.

b) Mám skutečný nedostatek přímých znalostí o moderním československém umění a literatuře, s výjimkou některých knih od Čapka, které jsou přeloženy do angličtiny.

c) Je to země hospodářsky bohatá s nádhernou zemědělskou půdou v některých jejích částech, také zpracovává důležité výrobky, zvláště sklářské, těžkého průmyslu (zbraně v to počítaje) textilní, boty atd., v Čechách, a má značná minerální bohatství na Slovensku.

4. Ano, něco o době husitské, zhoubném vlivu náboženských válek, o boji Čechů v rakouské říši v 19. století, a o železné vládě Maďarů na Slovensku.

5. Kromě zesnulého presidenta Masaryka a nynějšího presidenta Beneše, zůstávají pro mne jiní političtí vůdci spíše jen jmény, ačkoliv po určitou dobu četli jsme hodně o vůdci slovenské selské strany.

6. a) Protože jsem navštívil Prahu a pobyl v Roudnici nad Labem v letní škole, odkudž jsme dělali výlety do několika sousedních zámků, vím něco i zámčích tohoto okresu, ale jinak velmi málo.

b) Sláva Tatranských hor je mi známa.

c) Nezájímám se o lázně, ale předpokládám, že Karlsbad (jak jsme zvyklí mu říkat) je v Československu. Jednou jsem prožil 24 hodin na lodi, která uvízla v řece nedaleko Bratislavy.

d) V Čechách velmi dobré, ale benzínové pumpy, jak se mi zdálo, byly stále dost řídké.

e) Možnosti koupání a veslování zřejmě dobré v Labi a jeho přítocích; myslím, že v Tatrách je rozmanitá a zajímavá divoká zvěř, ale litoval bych, kdybych slyšel, že se smí honit, neboť je-li tomu tak, vymizí brzy, a rys, jak než tam, aspoň myslím, nemá dnes v Evropě jiného bydliště.

7. Mé zkušenosti s Českoslováky, jako se všemi lidmi ve světě, který jsem procestoval jsou dobré. Jsou velmi laskaví. Některé z nich mám čest nazývat svými přáteli. Nikdy se nesnažím generalisovat. Nepochybují však o tom, že Českoslováci mohou obzvláště přispět evropské a světové kultuře, ale neodvažují se říci, jakým směrem. Vnesli velký vklad do náboženského, vědeckého, výchovného a politického života Evropy v minulosti a přítomnosti.

8. Smyslu této otázky nerozumím. Myslíte-li tím, zda mohu poznat Čecha v místnosti plné jiných Evropanů, mohu jen říci: mohu se dohadovat a uhodnu asi špatně. Myslíte-li tím, proč Angličané užívají slova „Bohém“, aby tím označili cizího člověka s dlouhými vlasy, řekl bych: Je to jedna z těch nešťastných náhod, která snad má nějaké historické odůvodnění, ale nemůže se v žádném případě týkat dnešního Československa.“

Chci jen ještě říci, že těchto několik odpovědí neznamenají přehled znalostí celé země. Neznamenají též nezájem Anglie o Československo. Zkuste konečně sami zodpovědět bez pomůcek stejné otázky o zemi cizí. Jako Angličan musím podotknout, že uveřejněných dopisů mých krajanů nelze též naprosto užít k nepřátelské propagandě proti Československu na důkaz nezájmu o něj.

Víte, Československo je pro ně novou zemí. Musí o ní slyšet zas a zas a musí sem přijít a poznat ji osobně. Země musí být více připravena k přijetí takových návštěvníků. Propaganda se musí v Anglii dělat velmi opatrně, klidně, moudře a — co je nejdůležitější — s humorem. Pak všechny skandální útoky na Československo ztratí jakýkoliv účinek a nejšířší anglické veřejné mínění se odvrátí od štváře.

*Mladí mohou nejlépe užít výhry v třídní loterii -
Mohou vybudovati i zlepšiti si existenci!*

Kdo rád píše na krásném dopisním papíře zaručeně dobrým a spolehlivým plnicím perem, kdo si potrpí na praktický kapesní zápisník a kvalitní, solidně vázané deníky na zápisky a výpisky, kdo chce mít vzorný a snadný přehled ve svých soukromých písemnostech a listinách, kdo pocítuje potřebu i v používání moderních comúček pro psací stůl, jíti vždy s duchem času, kdo hodlá věnovati někomu milému k svátku nebo k jiné významné příležitosti vhodný dárek, dobře pochodí, když se v každém příp. obrátí na firmu

KAREL KELLNER v paláci pojišťovny Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřižské ulice („Nároží krásných dárků“)